

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

...DE...

HET NIEUW VERBETERDE

TRAP DER JEUGD,

Of Maniere om de Jonge Kinderen en Gude
Personen met Fondament te leren
Lezen en Schryben.

Benevens een kort Onderricht, om de Penne wel te
snyden, te houden, en te voeren.

Verfierd met Gebeden / Dankzeggingen /
en Christelghe Spreuken.

Hier agter is bygevoegd de maniere om allerhande
Koleuren van Inkt te maken.

Door CAREL de GELLERS, Schoolmeester
der Stad Leeuwarden.

Vermeerderd met de Namen der Steden en
Dorpen van Vriesland, als mede die van
Stad Groningen en Ommelanden.

Mede zyn hier bygevoegd de Namen der Boe-
ken des O. en N. Testaments / en enige
Geslacht Registers uit dezelve.

Nu op nieuws overgezien, merkelyk vermeer-
derd, en alles op de gemakkelykste
Spelkonst gebragt, door

D. N Y L A N D,

Liefhebber van de Spelkonst.

Te GRONINGEN,
By J. O O M K E N S, 1808.

De groote verwarring die er tot nog toe onder vele Menschen in het stuk van de *Spelkonst* wordt bevonden, is aan een ieder genoegzaam bekend; maar wat is doch anders de oorzaak van deze verwarring, als de menigvuldige slechte *Spelboekjes*, die men tot nog toe de kinderen heeft in de hand gestopt? want men bezie deze boekjes met aandacht maar tegen elkander, zoo zal een ieder, die maar enigzins kennis van de *Spelkonst* heeft, honderden van spelfouten komen te ontdekken, voornaamlyk zo men ze tegens de hedendaagsche beste *Nederlandsche Schryvers* wilde vergelyken. Om hier in dan, (immers zoo veel ik ons klein en zwak vermogen is) te voorzien, hebben wy de moeite genomen, van het *Trap der Jeugd*, (een Boekje opgevuld met duizenden van spelfouten, 't welk men de onwetende Jeugd al voor lange jaren voor een deftig *Spelboekje* in de handen heeft gestopt) met alle vlyt na te zien, en op de hedendaagsche beste *Nederlandsche spelling* geschikt, en onze gevoelens over verscheidene Letteren te kennen gegeven, op dat de Jeugd op goede en vaste gronden de *spelkonst* van jongs op mogte worden aangewend, op datze, wanneer ze eens tot haar kennis gekomen zyn, niet *by Papieren Huiszen* mogen vergeleken worden, die met een kleine wind kunnen omwajen. Dit dan, *Beminde Lezer!* heeft my bewogen om de Penne byderhand te nemen, en dit boekje met alle vlyt na te zien, wenschende voor myn moeite geen ander vergelding, dan dat het zelve in de Scholen, tot groot profyt der jonge Jeugd, mogte worden ingevoerd; doch zo er hier of daar nog een *Spelfout* mogte ingelopen zyn, verzoeken wy den *befcheiden Lezer*, dat hij dezelve met een gunstig oog gelieve over te zien. *Vale.*

Groningen den 6.

April 1725.

EER.

E E R S T E T R A P.

Van de Eigenschap der Letteren of 't A, B, C.

Aangaande de Eerste Trap / die ik noe-
me **A** / **B** / **C** / zo zult gij weten / en
hier uit leren / dat de letteren van onze **A** /
B / **C** / bestaan in zes en-twintig Letteren /
als **a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z**.
Maar om van ieder letter in het bijzonder zyn
kracht en klank te spreken / zulks wil ons het
kleine begrip van dit Boekje niet toelaten. Ech-
ter zullenwe hier / en daar het te pashoort / onze
gevoelen nog over enige openbaren. Het is dan
zeker dat door deze zes en-twintig Letteren alles
wordt geschreeven en uitgedrukt wat enig mensch
in zyn gedachten kan bezynnen / en die de Lette-
ren van Dezen / **A** / **B** / **C** niet en kan is 't onmoge-
lyk enig woord te konnē lezen of verstaan: daar-
om moet die gene / die lezen wil leeren / zich
door eerst wel neerstig oefenen / om alle Let-
teren van 't **A** / **B** / **C** zo wel groot als klein /
te leeren kennen en onderscheiden.

Hier mede zal men van een begin gaan maken met
het **A** / **B** / **C** die men de Leerlingen op de nabolgende
verscheidene manieren zal doen opzeggen / haer
de Letteren lerende / eerst recht uit / volgens de ou-
de manieren / en als dan van agter: daar na hen
de Letteren op een bijzonder wyze door elkander
gebragt / (gelyk op de andere bladzijde wordt
aigebeld) op dat zy dies te beter de Letteren on-
derscheiden kennen / en zulks doende / heel per-
fekt in de Letteren / waar in het spellen of boek-
staben gelegen is / mogen wezen; want 't kan ge-
schieden / dat men met een Letter uit een woord te
laten / 't zelve kwalph / ja geensing boekstaben / of
ter begen spellen kan.

TRAP DER JEUGD.

Nederduitsch A, B, C.

A a h r d e f g h

i j k l m n o p q r

z s t u v w x y z.

A a h o u q h i u g g w r l
r e z z f m p s n r t s h uA B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y ZA a h r d e f g h i j k l m
n o p q r z s t u v w x y z.

Romeinsch A, B, C.

A a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z.

Hoofd-letteren.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.Nederduitsch
Drukkerij
Grooten

Itali.

Italiaansh A, B, C.

a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z.

Hoofd-letteren.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

Geschreeven A, B, C.

a b c d e f g h i j k l m n o
p q r s t u v w x y z.

Hoofdeletteren.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

Van de Vokalen of Zelfsklinkers.

Dezen A / B / C word afgebeeld in Letteren / die men Vokalen heet / dat zyn Voismakers ofte Zelfsklinkers, en zyn zes.

Ebenwel zyn er sommige die maar by Vokalen stellen / en merken de y aan als een Medeklinker, en nochtans zeggen dezulke / dat men geen een woord / zonder een Vokale te gebruiken / 't mag by zo klein zyn als het wil / kan schrijven / maar zeg my eens / hoe zal men dan by, hy, wy, zy, my, enz. konnen spellen? want dan ziet men immers dat hier geen Vokale in te passe komt; of zal men bij, hij, wij, zij, mij, spellen met dize Letteren, dat is / met i klinker, en j Medeklinker, dan zou men my moeten bevoegen / hoe twee by-

zonder Letteren, dat is / een Vokale en een Konzonant of Medeklinker, een gelijc geluid van zich kunnen geben; daerze doch beide byzonder van klank zyn / gelijc te zien is in kleijig, steijig, vlei-jen, enz. Wie hier maar enigzints kennis heeft / kan genoegzaam zien / dat de i Klinker een geheel ander geluid slaat / als de j Medeklinker. Daarom zullen wy de y aanmerken / als de zesde Vokale, want anders zou men mi, hi, bi, wi, zi, enz. dus moeten spellen / hoewel het niet kwalijk zoude gedaan zyn: maar dewyl ons dunkt dat het zich heel te wagen boort het gezigte vertoont / zo noemenwe liever zes Vokalen, namelijk:

a. e. i. o. u. y.

Wanneer nu hier van deze Vokalen getekent worden met een tittelken / zo doet dit tittelken zo veel als een m / ofte n / als hier onder te zien is.

Abbre- biatu- ren.	}	ā ē ō ū	}	maakt	}	am em om um	}	of	}	an en on un
--------------------------	---	------------------	---	-------	---	----------------------	---	----	---	----------------------

Konzonon, ofte Medeluiders.

De andere twintig Letteren worden geheten Konzonon, of Medeluiders: want zy van zich zelven geen geluid kunnen maken / maar zy hebben hun geluid van zes Vokalen, en zyn deze:

b c d f g h j k l m n p q r s t v w x z.

De (j) die ik (je de (h) die ik (ve) en de (w) die ik (we) noeme / stelle ik hier mede onder de Konzonon, alsoe 't ook Konzonon zyn / en geen geluid van zich zelven hebben / als hier te zien is.

Agt /

Jgt / jut / jgt / jng / jh /
 Dgt / bgt / hgt / bl / bft.
 Mt / wt / wt / wl / wlpf.

Maar wanneer men by ieder woord een Vokale boegt / zoo kan men 't geboeglijk dus lezen.

Jagt / jent / jigt / jong / juh.
 Dagt / begt / bygt / bol / bift.
 Mat / wet / wit / wol / wulpf.

Liquiden, of Halfvlieders:

Mit de boorschzyben Konzonen worden byf Letteren genomen / die men Liquiden, of halfvliedende Letteren noemt / en dat / om datze wat zoeter als de andere Konzonen ofte Medeluiders uitsgesproken worden / en zyn deze:

f. l. m. n. r.

Nu wat aangaat de Diphthongen en Triphthongen, die gemaakt worden van twee en van drie verscheiden Vokalen of Zelfklinkers, daar kan zyn in den vierden Trap verscheiden voorbeelden te vinden.

T W E D E T R A P.

Van de Sillaben.

Wat aangaat den Tweeden Trap / zo moet gy ook leren (kennende al de Letteren van uwen A, B, C heel perfect) hoe en op wat maniere gy een / twee / drie of meer Letteren by een boegende / een Sillabe moogt maken / en daar na een perfect woord zult kunnen uitspreken. Hierom tot oefeningen heb ik een deel der boegnaamste Sillaben alhier gesteld; want met deze / meest alle de woorden moeten gespeld worden.

Ab eb ib ob ub
 Ac ec ic oc uc
 Ad ed id od ud
 Af ef if of uf
 Ag eg ig og ug
 Ah eh ih oh uh
 Ai ei il ol ul
 Am em im om am
 An en in on un
 And end ind ond und
 Ap ep ip op up
 Ar er ir or ur
 At et it ot ut
 Ba be bi bo bu
 Bla ble bli blo blu
 Bza bze bzi bzo bzu
 Ca ce ci co cu
 Da de di do du
 Dza dze dzi dzo dzu
 Dwa dwe dwi dwo dwu
 Fa fe fi fo fu
 Fla fle fli flo flu
 Fra fre fri fro fru
 Ga ge gi go gu
 Gla gle gli glo glu

Gza gze gzi gzo gzu
 Ha he hi ho hu
 Ja je ji jo ju
 Ka ke ki ko ku
 Kwakwekwiekwokwu
 La le li lo lu
 Ma me mi mo mu
 Na ne ni no nu
 Pa pe pi po pu
 Pza pze pzi pzo pzu
 Ra re ri ro ru
 Scha sche schischoschu
 Schza schze schzi schzo schzu
 Sla sle sli slo flu
 Sma sme smi smo smu
 Spa spe spi spo spu
 Ta te ti to tu
 Va ve vi vo vu
 Vla vle vli vlo vlu
 Vza vze vzi vro vru
 Wa we wi wo wu
 Wza wze wzi wzo wzu
 Za ze zi zo zu
 Zwa zwe zwi zwo zwu

Om nu aan te wijzen wat een Sillabe is / en
 hoe alle woorden met deze voorgaande Sillaben
 moeten beginnen of eindigen / zo heb ik hier het
 Gebed onzes Heren / afgebeeld met Sillaben, ge-
 steld / op dat gy dies te beter naderhand zult kon-
 nen met volle woorden lezen / die met dezelfde wel-
 t' zamen brengende.

Het On-ze Vader.

On-ze / Va-der / die / in / de / He-me-len /
 zyt. A-wen / Na-me / wer-de / ge-het-
 Ugd. Uw' / Ko-ning-ry-ke / ho-me. A-wen /
 wil-le / ge-schie-de ge-lyk / in / den / He mel
 al-zo / ook / op / der / Mar-den. Onſ / da-ge-
 lykſ / Brood / geest / onſ / ge-den. En de /
 ber-geest / onſ / on-ze schul-den / ge-lyk / ook /
 wy / ber-ge-ben / on-ze / Schul-de-na-ren. En-
 de / en / leid / onſ / niet / in / ber-zoe-kin-ge /
 maar / ber-lost / onſ / van / den / bo-zen. Want /
 u-we / is / het / Ko-ning-ry-ke / en-de / de / kragt /
 en-de / de / heer-lyk-heid / in / der / eeu-wig-heid /
 A-men.

DERDE TRAP.

Van 't verschil der Woorden die met een enkele
 of met een dubbelde Vokale
 geschreven worden.

Nu zal ik u aantoonen het verschil in de klank
 der woorden/welke met een enkele of dubbel-
 de vokalis geschreven worden; tot dien einde heb
 ik een klein getal van Woorden alhier by een
 geboegd / om dies te beter 't verholg te kunnen
 begrypen / en te perfecter de nabolgende Woor-
 den / ofte Namen / volgens haat Sillaben te ma-
 gen lezen.

eEnkel	aaDubbel.	eEnkel.	eeDubbei.
ai	aa	ei	ee
ba	baa	be	bee
ma	maa	me	mee
sta	staa	se	see
ta	taa	te	tee

TRAP DER JEUGD.

io
i Enkel
Bil
Bih
Dis
Min
Mit
Zin

p Dubbel
Bil
Bih
Dis
Min
Mit
Zin

Om
Oot
Woorden

Oom
Ooot
Woorden.

o Enkel
Bozd
Krot
Kot

o Dubbel
Boozd
Kroot
Koot

u Enkel
Buc
Hur
Kuc
Lur
Muc
Puc
Zuc

uu Dubbel
Buur
Huur
Kuue
Luur
Muur
Puur
Zuur

Hier ziet gg wat een groot onderscheid dat er is / zo in de pronuntiatie als in de zin / tusschen een woord dat met een enkelde of met een dubbelde Vokalis geschreven word / daar wel op dient gelet te worden.

Volgt nu 'iberschil der woorden die men schryft met een enkelde of dubbelde Konzone.

d Enkel
Ader
Baden
Bedden
Bzoden

dd Dubbel
Adder
Badden
Bedden
Bzodden

laken
paken
snaken
waken
zaken

lakhen
pakhen
snakhen
wakhen
zakhen

g Enkel
Eagen
Wegen
Zegen

gg Dubbel
Eaggen
Weggen
Zeggen

l Enkel
Balen
Kwelen
Verbelen
Kalen
Malen
Helen
Celen

ll Dubbel
Ballen
Kwellen
Verbellen
Kollen
Mollen
Hellen
Cellen

h Enkel
Baken
Daken
Haken

hh Dubbel
Bakhen
Dakhen
Hakhen

Stelen Zwelen	Stellen Zwellen	Tonen Zane	Tonnen Zonne
m Enkel Zemen	mm Dubbel Zemmen	n Enkel Zpen	nn Dubbel Zppen
Komen	Kommen	gpen	gappen
Kzamen	Kzammen	hpen	happen
n Enkel Zanen	nn Dubbel Zannen	lpen	lappen
		slpen	slappen
		stpen	stappen.

VIERDE TRAP.

Van de Diphtongen en Triphhtongen,
met hare eigenschap.

Diphtonge is in onze Nederlandsche Tale zo veel als een Tweeklank, of een t'zamenboeging van twee Vokalen. echter moeten die beide Vokalen ieder een bijzonder geluid van zich gebē / en nochtans maar een Sillabe uitmaken. In gelijker voegen is mede de Triphhtonge zo veel als een Drieklank, of een zamenboeging van drie Vokalen, maar die echter ook iederleel geluid komen te geben. Dit alles behoorde men wel te leren onderscheiden / op dat men de Twee- en Drieklanken, ieder in zyn aart en natuur / te recht mogte leren uitspraak maken / en zyn deze 13 Tweeklanken, en twee Drieklanken, als ae. ai. aai. au. aau. ei. eu. eeu. oe. ooi. ou. oi. waar van hierlenige woorden ten voorbeeld volgen :

ae.	Hael	Haet	Hael
Werd	Haert	Maet	Maert
Baert	Ozaet	Taet	Zaet.
			Maert.

Maar deze en diergelijke woorden met de Tweklank æ gespeld / is volgens ons bedunken / ten enemaal kwalph / dewyl het twee bysondere Vokalen zyn / en verhalben niet anders als een gemengd en schaal geluid kunnen booztzyngen. Ook is het geen Duitsche, maar een Latynsche Letter, en word by haar uitgesproken als eene e / en dan zou men deze boozgaande woorden na de Latynsche Letterklank / dus moeten lezen / als:

Eert	Teert	Meet	Deet
Weerd	Kreet	Teet	Kreet
Heel	Heet	Steel	enz.

Hier ziet men wat onderscheid er is / zo in den zin als uitspraak. Nochtans zyn er sommige Schrybers / die wanneerze de Grieksche æta willen verbeelden / de Tweklank æ gebzuten / als in Wereld, Paerd, Waerd, enz. Maar wy nozbelen dat men alle die woorden geboeglyph dus kan spellen: als Wereld, Peerd, Weerd, enz. Daarom spellen wy gantsch niet in onze Nederlandische taal met de Tweklank æ: want dan zouden wy niet alleen onze zuivre Nederlandische Taal te hozt doen / maar zouden daar en boven nog de kwade uitspraak der Noordhollanders komen te styben / dewylze / volgens hun Landaard, 't meestendeel der woorden slepende uitspreken: Verhalben versterken wy de a met a, en spellen de boozgaande woorden dan aldus:

aa.	haal	haal	praat
Ward	gzaat	knaap	raas
baars	gzaan	laat	smaad
haard	haas	maat	bzaagt
daad	haald	naad	waakt
bzaat	haart	naald	zaad.

De Tweklank ai, is in onze Nederlandsche Taal noodzakelyk / hoewel dat sommige Schryvers die nog gebzuiken / wanneerze Kapitein, Klai, enz. willen schryben: maar dewyl wy deze en diergelyke woorden geboeglyk met de Tweklank ei, kunnen spellen: als Kapitein, Klei, enz. daarom wordze van ons berwoopen.

Volgen nu de andere Tweklanken.

aai. Baaf bzaaf fraaf gaaf hzaaf maaf paaf waaf zaaf.	heiden dweil feil felt geit heil klei leid meid peil pleit rein heil weid zeld.	treur. eeu. Ceuta geeuta leeuta meeuta spzeeuta sneeuta schzeeuta weeuta.	zien oe. Bael boet bzaek doek floec gloed goed gzaet hoed hoep klaet hoen hoel moet poel stoel boet zaet hoek zwoel.
au. Augustus augustyn autaar aurelius auhje.	eu. Deur gene kleur jeugd deugd leur neug reuk scheur heur	ic. Bles dies dient diec giet giet klest her niet niec pier riet bliest giet	ooi. boof doof
aa. Blaauw daauw gaauw slaauw maauw naauw.	ei. Bestel		

hoof	goud	ui.	guif
moof	houd	huid	huid
noof	houd	hutin	huit
poof	mout	buif	luid
	stout	dult	buif
ou.	wout	duif	buift
boud	zout.	fuit	zuif.

Volgen nu de Drieklanken, en zyn deze,

ien.	oei.
Nieuw	Bloed
Nieuw	Groed.

Op dat gy nu zien moogt 't grote verschil dat er is / zo in den zin als in de uitspraak / tusschen die woorden die sabbathelyk met een enkele Vokalis, of met een Dichtonge, dat is Tweeklank, worden geschreven / heb ik daar van hier enige woorden tot een woordje gesteld.

u.	eu.	zil	ziel
bul	heul		
hul	heul	o.	oe.
dun	deun	boh	boeh
		dol	doel
i.	ie.	mot	moet
hijl	hziel	hoh	hoeh
die	die	hoh	hoeh
feig	feieg	hot	hoet
hik	hie	pot	poet
pih	pie	rot	roet
rih	rie		
rit	riet	u.	ui.
rin	rien	bus	buif
bie	bie	hus	huif
wil	wiel	mus	muif

Lerende 't verschil zoo in zin als pronunciatie, tus-
schen (b en p) (q en t) (f en v.) Insgelyks
de eigenschap van (c en k) (th of theta) (die
en tie) (ph en f) (f en z) (æ œ) enz.

In 't lezen en schryben moet men ook wel let-
ten op de woorden die met een (b) ofste met een
(p) geschreven worden / want tusschen een (bak)
en een pak) is in zin en ook in 't schryben groot
onderscheid / als uit de woorden / hier onder ge-
stelt / te zien is.

B.	D.	boort	poort
bak	pak	buig	puig
bat	pat		
beer	peer	D.	C.
best	pest	dal	tal
bzehen	pzehen	dzek	trek,
buil	puil	boozn	toozn
bier	pier	duin	tuin.

Hier ziet men dat de D een veel zachter geluid
dan de T geeft / en een geheel bijzonder zin
schynt te maken ; maar ofschoon de D booz
aan de woorden een zachter of doffer geluid geeft /
als de T zo dunkt ons ebentwel volstrekt nood-
zakelyk / datze aan haar einde der Lettergrepen ,
die in haar meervoud noodzakelyk een D betref-
schen / ook in haar eenvoud met een D moe-
ren geschreven worden : want wat de uitspraak
aanbelangt / die valt genoegzaam van zelven.
Ebentwel zyn er sommige die in dezen de zin en
de uitspraak willen verhoeden / waarom datze in
de plaats van een enkelde D altoos de zetten ;
maar zulks dunkt ons geheel onnodig / want de
hoort.

hoortheid van spellinge bejaagt ons het best. Ook
 zyn er / die sommige brooden, döden, oogen,
 poogen, daaden, raaden, enz. met twee Vokalen
 schryben / om dat die in haer eenvoud noodza-
 kelyk met twee Vokalen moeten geschryben wor-
 den / gelyk hier te zien is: brood, dood, oog,
 poog, daad, raad. Maar offchoon dat de waar-
 heid is / en van niemand kan tegengesproken
 worden / zo menen we egter berzeker te zyn / dat
 in deze / en veel meer andere woorden / een Vo-
 kale zulk een harden geluid geeft als of er twee
 stonden; daarom spellen wy deze / en diergelyke
 woorden meer / maar met een Vokalis; als
 broden, doden, ogen, pogen, boven, hoven, vö-
 ren, storen, zaden, kwaden, enz. Maar gebeurde
 ondertusschen aan een ieder zyn volle byzheid /
 om zo te spellen als het hen zal welgeballen.

Ziet hier enige woorden die noodzakelyk met een
 enkelde a of dubbelde aa moelē geschryben worden

a.	aa.	mat	maat
an	aan	nat	naat
bat	baat	plat	plaat
ban	baan	rad	raad
han	haan	bat	baat
hap	haap	wat	waat
lat	laat	zat	zaat.

Volgt nu 't verschil van de uitspraak tusschen
 de F en V. 't welk zeer groot is / gelyk de an-
 derstaande woorden aanwyzzen: en word in
 Diefland door kwade gewoonte zeer misbruikt
 in 't pronuncieren / zeggende Fader, Frouw voor
 Vader, Vrouw, &c. Daarom heb ik nodig ge-
 bonden / enige woorden door te stellen / die met
 een (v) en niet met een (f) moeten geschryben / en
 ook perfect daer na gepronuncieert worden.

Leest en spreekt dan deze Woorden zoetsjes uit na de b) Als:	{ Dader Dan Dagen Deel Dis Doegen Dol	{ Maar leestze nog en pro- nuncieerze booz al-niet scherp gelph een (f) als:	{ Faber Fan Fagen Feel Fis Foegen Fol.
--	--	---	---

Dat nu enige willen dat men de V in het einde van de Lettergrepen behoorde te zetten / die in haare meervoud noodzakelgh met een V moeten geschreben worden: als hov, lov, grav, strav, gav, wyv, wolv, elv, enz. oordeelen wy heel te slap van uitspraak te zyn / dewyl de V een Letter is / die zeer zagt is / en de F daar en tegen zeer hard word uitgesproken / zo volgen wy deze maniere van twellen gantsch niet na / maar gebruiken liever in 't eind van die Lettergrepen de F en zetten hof, lof, graf, straf, gaf, wyf, enz.

Nu moet men weten dat er booz enige tyden / toen men op het spellen maar weinig acht sloeg / enige woorden met andere Letteren gepronuncieert wierden / welke anders moesten gelezen of uitgesproken worden / als C booz K Ph booz f, zie booz cie, æ œ booz e. Doch dat nu hedendaags nog enige willen dat men de C booz K moet pronuncieeren wanneerze booz een A, O, U, L, N of R komt te staan / zulk is naar ons bedunken ten enemaal kwalgh / de Lezer bezie hier van deze weinige boozdeelden:

Calf
Coning
Cunst
Claas
Cnoop
Cruik

booz

Kalf
Koning
Kunst
Klaas
Knoop
Kruik.

In deze weinige boozbeelden blykt klaarlyk / dat de K veel meer macht en kracht aan de uit-
spraak geeft als de C derhalven woordse van ons
in deze zin / ten enemaal berwoopen.

Ook word de C als een S uitgesproken / wan-
neerze booz een E of I komt te staan / gelyk hier
te zien is.

Cederen

Ceremonien

Cierlyk

Citroen

}

leest

}

Sederen

Seremonien

Sierlyk

Sitroen.

Dit zoudenwe eindelyk nog kunnen toegeven ;
maar dewyl de C tot de Fransche en Latynsche Ta-
le behoord / zo Spellen wy deze woorden liever
met een S , om dat die onze eigene Letter is / en
nozbelen de C in onze Nederduitsche Tale gantsche-
lyk onnodig / ten zy ze booz een H komt te staan /
als: Schoen, Schip, Schimp, Scheel, Schroom,
Schaap, &c.

(Ph) of Grieksche (Phi) moet men lezen als F)

Phantazy

Pharao

Pharizeen

Phoenix

}

leest

}

Fantazy

Farao

Farizeen

Fenix

Philemon

Phillips

Philozoof

Prophheet

}

leest

}

Filemon

Phillips

Filozoof

Profeet

Wat ons aangaat / wy houden het hier in met
de F, om dat die mede tot onze Nederduitsche
Tale behoord / en Spellen gantsch met geen Ph.
dewylze dog altoos met een F word uitgespro-
ken. Maar zal men wy hier ligtelyk brengen /
of ik ook de Uitheemse woorden met een F en
niet met Ph spelle? Ik an woorde / dat er ber-
scheiden Uitheemse woorden zyn / dewelke booz
langheit van tyd tot ons zyn over gegaan / en als
baar

jaat Gild en Borcherschap in onze Nederduitsche Tale gewonnen hebben / daarom dunkt ons / dat het ons ook bystaat / van die woorden met F te mogen spellen. Ook dunkt ons / dat het veel gemakkelijker hoor de Jeugd is / met de F te leren spellen dan met Ph. Want:

Die nauw een Letter weet te noemen wel van dezen Hoe zal die *twe* voor *een* ter degen kunnen lezen?

Eben zo is 't ook gelegen met de Q, 't welk mede geen Duitze, maar een Franse en Latynse Letter is / verhalven wordze van de meeste en beste Nederlandsehe Schryvers nevens de C verwoorpen want in plaats van Qu kan men geboeglyk een kw. welke beide mede onze eigen Letters zyn) zettten / gelyk hier te zien is.

kwalgh

kwamen

kwam

kwellen

kwetzen

kwyt

kwopen

kwispel

kwaad enz.

Ook is er ten allen tyde een groot verschil geweest over de S en Z wie van die beide Letteren de scherpfte was: dog eindelyk zyn de beste Nederlandse Schryvers hierin ooreen gekomen / en hebben de S als een scherpe, en de Z als een zachte Letter aangemerkt / en zettten nu in plaats van de S wanneerze hoor een Vokale of W komt te staan / een R dog niet elego; want zierelyk, zitroen, zuiker zabel met een Z geschreeven / is alle flap want die woorden moeten scherp uitgesproken worden / als: Sierlyk; Sitroen, Suiker, Sabel, enz.

Nu zullen we maar met weinig woorden aantonen / wat hragt en hlanh de Gylenze Theta (welke wy met Th afbreelden) in onze Nederduitsche Tale heeft by voorbeeld:

Theodoris	}	leest	}	Teodoris
Theologant				Teologant
Theophilactus				Teophilactus
Theses				Teses
Thirsis				Tirsis
Themma				Temma
Theologie				Teologie

Dit zijn alle Uitheemsche woorden / die noodzaak-
 lyk met een blazinge moeten uitgesproken worden /
 en dewyl de H meer met een blazinge / dan datze
 volmondig word uitgesproken / moeten die woor-
 den ook aldus geschreven worden.

Cis komt van het Latynsche cie, en moet ook
 zodanig geschreven en uitgesproken worden / als
 hier onder te zien is.

Prædicatie	}	leest	}	Prædicatione
Reberencie				Reberentie
Gractas				Grattas
Distribucie				Distributie.

æ. œ leest men als een è.

Van de æ hebbe wy in onze Vierde Trap duide-
 lyk gesproken. En wat de œ aangaat / die is
 in onze Nederlandfche Tale mede onnodig / dewyl-
 ze dog ook als een è moet gepronnucieert wordē:
 bezie hier van maar deze weinige voorbeelden:

œconomî	}	leest	}	œconomie
Fœlix				Fenix
Pœna				Pena

Z E S D E T R A P.

Inhoudende verscheiden woorden van een, twee,
 drie en vier Sillaben, volgens 't A, B, C heel
 nodig om allerhande woorden te spellen.

TRAP DER JEUGD.

Woorden van een Sillabe.

A.	biengt	H.	lift	prug	stoel
Abt	bieft	Hak	lugt	pomp	staal
ach	dzie	hals	land	pond	stuit
agt	doof	ham	lat	pot	stuzk
aap	doob	haep	lust	past	stom
aard	doozn	heer	M.	put.	stem.
arm	dutn	hebt	Maagt	kw.	C.
asch.	E.	hof	maan	kwak	Cañ
B.	Eed	hop	meel	kwem	tand
Bak	el	hond	melk	kwel	tap
bank	elst	huis.	merkt	kwpl.	trap
bast	reng	J.	mei	K.	teen
blad	ei.	Jagt	mift	Kap	wee
brand	F.	jak	muis	rاند	yd
bed	Frang	jaar	N.	ring	twog
bef	fluit	juh	Nam	rot	trouw
bel	flis	jonk.	not	rاند	tulp
berg	fozm	K.	nap	ruk,	D.
bies	fruit.	Kap	nek	S.	Dagm.
bil	G.	hak	neef	Schaal	bleesch
bol	Gau	ham	neft	stab	bifch
bosch	gang	heel	ngd	ftam	brouw.
bot	gank	heef	nut.	schere	M.
bloot	gaan	kind	O.	spel	Mpf
boom	groat	kift	Of	fteel	wyn
bozt.	gram	kok	om	fter	wintr.
D.	geel	kok	ook	fteert	H.
Dag	geft	hak	op	ftchil	H:ft
dal	git	krank	oud.	ftchlp	ng.
dank	gzol	kleeb	P.	ftpp	Z.
dang	gzot	L.	Paft	ftpl	Zaad
darm	gzom	Lak	paar	ftit	zand
drank	gznd,	lap	pand	ftchoan	zeer.

22 TRAP DER JEU GD.
 Woorden van twee Sillaben volgens 't A, B, C.

A.
 Abel
 anker
 aandoen
 aanzigt
 ambagt
 ambeelt
 ambtman
 aardrph
 arbeid.
 B.
 Baden
 bassen
 barbier
 baren
 blazen
 bukken
 bedde
 belgen
 beken
 bergen
 bersten
 bezem
 beuze
 beben
 bidden
 blegten
 bieden
 binnen
 blyden
 vade
 vage
 vonen

bloemen
 boeder
 bouwwer
 blusschen
 builoft
 D.
 Danser
 drager
 dwalen
 dekker
 delben
 denken
 derben
 dienaar
 diepte
 diebaer
 dingen
 dypen
 dinken
 dogter
 dolen
 donker
 bonder
 bopen
 doopsel
 doesheld
 donken
 donhaart
 droppel
 dzuibe
 dunken
 dzuiker
 dzuibe.

E.
 Edel
 emmer
 ellen
 erben
 eten
 enkel
 eerlyk
 eike
 ezef.
 F.
 Fatzoen
 fleiten
 fluwyn.
 fluwel
 G.
 Galge
 gapert
 garen
 glazen
 graben
 gebed
 gebzaagd
 geenzing
 geheel
 geluk
 gelaat
 gezond
 gette
 glerig
 goetheid
 gozdel
 gypen.

H.
 Haken
 haastig
 hage
 halen
 hamer
 hangen
 hamel
 haze
 haspel
 helpen
 hemoen
 hemel
 hammen
 hinde
 hoeden
 honden
 honderd
 honger
 hoogheid
 horen
 hopman.
 I.
 Jaarlyk
 jagen
 janken
 janken
 jade
 jonker
 juffrouw.
 K.
 Kagehel
 knagen
 Kerke

kerke
hemmen
hele
helder
heerse
herse
hetel
heuken
keizer
kiezen
kiste
knippe
koetze
kopen
kusten
klinker
kanker
kameel
kanoen
kasteel
kalkoen
kladde
klagen.

L.
Laden
laken
lebant
lekker
legh
leunen
lente
lepel
leerzen
lehen

loogheld
loowaad
lumen
liegen
ligten
lofigh
loumaand
loben
luisaard.

M.
Maandag
majer
mager
mannen
mantel
meester
menig
merken
meter
meinen
milde
misdoen
missen
misflag
missghien
molen
monnik
mostert
munter.

N.
Nagel
nabel
neerstig
negen

niezen
nigte
nietig
neuze
nemen
nbig
noemen
noden
noten
noorden.

O.
Onhuysch
onlangh
ontdoen
oge
oudheid
open
oben

P.
Pater
paden
paassen
papier
panne
plagen
planten
paten
penning
pensen
peper
penne
pilaar
peinzen
pyper

puillen
plukken
proeben
pangen
poortier
puiten.

Q.
Qwartel
Qwaadheid
Qwalgh
Qwardeel
Qwartier
Qwetzen.

R.
Raden
ramen
rapen
rechten
reden
regel
reiger
ribbe
rphdom
rpeder
roeper
roeren
rogge
rooster
rotten
rugge.

S.
Saffraan
salaat
schamen

flage

slagter
 schage
 slapen
 stamper
 schelle
 schenker
 scheren
 schepen
 schepfel
 sleutel
 speelman
 spelde
 stemme
 sterckheit
 sterre
 sterben
 simpel
 schipper
 schyber
 snyder
 spiegel
 spille
 schoeben

TRAP DER JEUGD.

schuldig
 snutter
C.
 Cabbert
 taarte
 tafel
 talent
 taken
 talen
 tanden
 tappen
 termyn
 tergen
 terwe
 trekken
 twintig
 tonnen
 toren
 toortzen
 tuigen
 tuischer.
D.
 Daten

hangen
 hasten
 hege
 benster
 herwer
 besten
 bierkant
 bystig
 bischen
 bischer
 bliegen
 boegen
 volgen
 boldoen
 boordeel
 buisten.
W.
 Waaron
 waker
 waken
 water
 weren
 weide

weten
 werbel
 woensdag
 woerke
 wolke
 wonder.
H.
 Ariand
 yslant
 yzer
 yber
 yphen.
Z.
 Zalland
 zalken
 zeden
 zelden
 zinnen
 zondag
 zeland
 zelderz
 zutfen
 zuiden.

Woorden van drie Sillaben volgens 't A, B, C.

A.
 Abberbaan
 ankerman
 admiraal
 aankleben
 annemen
 aanroepen
 afzagen
 afhoutwen
 aflagen

afnemen
 ageren
 anbejen
 anderzintz
 antwoorden
 arbeiden
 armelgh
 armaede
 aberregts
 abdisse

W.
 Wabbelen
 bakeren
 bantere
 bandgzer
 beklagen
 bedenken
 bedzlegen
 bedwingen
 begaben

begeerte
 begeerlyk
 begeben
 begieten
 behoeven
 bewinden
 behouden
 beloben
 hangden
 berispen
 beroemen
 bespieden
 betamen
 bitterlyk
 blydelik
 botermelk
 vrouwers
 vutbegom
 bullebak
 bykorf.

D.

Dagelyph
 deernisse
 deurwaarder
 donderen
 doozsteken.

E.

Edelman
 eerbaarheid
 enigheid
 ergeren
 eruelen

F.

Fonteyne

frontieren
 firmament.

G.

Grabinne
 gestarig
 gebergte
 gedenken
 geheugen
 geleiden
 gemeenschap
 genezen
 genugten
 gezelschap
 gebieden
 gelieben
 glerigheid
 gozdynen
 grotelyph
 grootbader
 grootmaeder
 geburen
 gelukkig

H.

Haastelyk
 hagelen
 handgiste
 hazewind
 helbardier
 herbergter
 hardigheid
 herislyk
 herffenen
 heimeylk
 hinderen

B 5

hobaardig.

I.
 Indiaan
 ingewand
 inhoutwen
 inhomen
 inlaten
 inleiden.

K.

Kakhelen
 kakhelen
 kamelen
 keersmaker
 kermissen
 kinderen
 kameryk
 handelaar
 kanongh
 kapelle
 kapellaan
 kleermaker
 kousbeider
 kousseband.

L.

Lammerheng
 lantecenen
 lekerheid
 legpenning
 lendenen
 leeuwarden
 ligtelyk.

M.

Magerheid
 makelaar

mees.

26
 meesteren
 mindering
 minnelijk
 molenaar
 moordenaar
 merzelaas
 mosselman
 mosselen
 N.
 Nagtegaal
 nagelen
 negentig
 negentien
 neerstelijk
 nestelen
 nieuwigheid
 ngdijheid
 O.
 Onkuisheid
 onessen
 ongezond
 obernoot
 ontbieden
 ontbyten
 ontbinden
 onthieden
 ontdeken
 ontfangen
 onthalzen
 ontliepen
 ontloupen
 ozdelen
 ozgelen
 orzake

openbaar
 overgaan
 ozebaar
 P
 Pennemes
 parchement
 pzedikant.
 Hw.
 Hwanzalber
 hwilzilber
 hweappel.
 R.
 Raadshamer
 regeeren
 regenbak
 reisgenoot
 reinigheid
 rgheligh
 rammelen
 rudigheid.
 S
 Schimmelen
 schoemaker
 slootmaker
 T
 Tegenlig
 tekenen
 timmerman
 timmeren
 touwslager
 troetelen
 tuimelen.
 V.
 Verbergen

verbranden
 verklaren
 verkragien
 verkringen
 verderben
 verdoemen
 verdzieten
 verdzinken
 hergeben
 hergelben
 hermanen
 herroeren
 herstien
 herschrieken
 hermden
 hersteken
 herstroosten
 herwerpen
 bierenbeel
 hromeligh
 W
 Waarnemen
 wandelen
 wapenen
 weduwe
 wederstaan
 weigeren
 werdinne
 windmolen
 woestyne.
 Z.
 Zwavelstok
 zwaardbeger
 zwammerdam.

Woorden van vier Sillaben volgens 't A, B, C.

A.
Admiralen
amandelen
amsterdammer
anipater.

B.
Bevestigen
betamelgh
bebozderen
betoberen
bebedigen
bonnetmaker
besingelen

B.
Ozebuldigheid
dulzinnigheid
dwarsdorpberg.

C.
Cergstieren
elendigheid
eliebogen
endbogelen

F.
Falsoeneren
finzerwalde
fonteinader

G.
Gestadigheid
getrouwelgh
goedertieren
gulzigheben.

H.
Hartnekkigheid
onderzoeken

heerlygheden
heimelghheid
hindertochten
hinderlagen
hoerespe.

I.
Iagigodinne
inbrengende
innerlyken
inhalinge.

K.
Keizerinne
kzaheelagig
kapuzynen
karmeliter
koninginne.

L.
Ligtbeerdigheid
lofhoofdigheid.

M.
Manierlyghheid
magteloosheid
middelmaie
minnelghheid
murmureren.

N.
Nalatihheid
noodwendigheid
nozmandyen.

O.
Omstandigheid
onderdanen

ontnagelen
ontnestelen
oversyden
obergehen.

P.
Pannehoeken
pastelbakker
pastinaken
profeteren
pikhardyen.

R.
Regtbaardelgh
roekeloosheid
rommelzootje
rommelinge.

S.
Samaritaan
standbaartige.

T.
Tappzern
timmeragie.

V.
Veragteren
berhandigen
berwonderen
voorzpoedelgh.

W.
Wapenmaker
watermolen
welsprekende.

Z.
Zagtmoedige.
zorgbuldige.

TRAP DER JEUGD.

ZEVENDE TRAP.

Inhoudende de Namen der Vriesche Steden en Dorpen, als mede die van Stad Groningen en Ommelanden, mitsgaders die van het Oude en Nieuwe Testament, en enige Geslagregisters uit dezelve. &c.

Beschryvinge van Vriesland.

Diesland leidt als een uithoek van 't hante Land / heeft aan 't Oosten het Landschap Groningen en Ommelanden: aan 't Noorde de Wadden / of de Eilanden Ameland en Schiermonnikoog / aan 't Westen de Zuider Zee / en loopt booren gedeelte tot aan 't Zuiden geheel om / en van daar paalt het aan 't Landschap Overijssel en Drentsche. Zonde verdeelt in vier Eeden / als Oostergo, Westergo, Zevenwolden, en de Steden, als volgt:

O O S T E R G O,

Heeft 11 Grietenyen, als eerstelyk Leeuwarderadeel, heeft 14 Dorpen.

Wierdum / waar onder Wydgozd / Twischum / Goutum / Huitzum / Hempens / Ceern / Stens / Finkum / Huum / Wiltzum / Hronjum / Jelsum / Lekum / Wiedum.

2. Ferwerderadeel, heeft 11 Dorpen.

Ferwerd / Beintum / Hallum / Watum / Nieuwekerk / Wandwerd / Bipe / Genuin / Keitzum / Jellum / Tiglaard.

3. Ooltdongeradeel, heeft 13 Dorpen en twee Bagyne Kloosters.

Wanjum / Engwierum / Ce / Jougwier / Oosterum / Halzum / Wetzens / Nieuwier / Npheck / Wazens / Tioezens / Nozra / Menselawier. Kloosters, Slan / Weerd.

4. Westdongeradeel, heeft 14 Dorpen

Holwerd / Tennaard / Mierdum / Nes / Nantumhuizen / Nantum / Nlaure / Bitterzward / Bozmerhuizen / Bozward / Kaard / Foudgum / Bzantgum / Waareng.

5. Kollumerland, heeft 6 Dorpen en 1 Klooster.

Kollumerzwaag / Westergeest / Oldewolde / Kollum / Lutkewolde of Aushuut / Boerum / en Feenklooster.

6. Agterkalspelen, heeft 8 Dorpen en 2 Kloosters.

Zuiderhuzum / Augustinissa / Hachema / Opeinde / Brogeham / de Katen / Op 't twogfel / Buitenpost / Lutkepost / Kloosters, Cerkes / Bzautwer.

7. Dantumadeel, heeft 14 Dorpen.

Diezum / Waterwolde / Dantumerwolde / Murmerwolde / Akkerwolde / Keinsmagzeet / Sibrandahuis / Janum / Bredaard / Oudekerk / Hoedkerk / Feehwolden / Zwaag / Westereinde.

8. Tietjerstradeel, heeft 14 Dorpen.

Wong / Oudekerk / Denkerk / Giekerk / Kopperkerk / Tietjerk / Surwolde / Hadegarpp / Bergum / Cestrum / Oostermeer / Suameer / Garpp / Cernewolde.

9. Smalingerland, heeft 7 Dorpen.

Oudega / Nyegea / Opeinde / Noorderbzagten / Zuiderbzagten / Koztehenne / Boezndergum.

10. Idaarderadeel, heeft 8 Dorpen.

Ibaard / Egum / Hoordahuzum / Friens / Grouda / Waarage / Marsteng / Martena.

11. Rauwerderham, heeft 6 Dorpen en 1 Klooster.

Rauwert / Henzum / Deersum / Poppingawier / Tersfoot / Nbrandabuitzen en 't Klooster Engwierd / behorende onder Poppingawier.

30 TRAP DER JEUGD.
WESTERGO,

Heeft 9 Grietenyen, en eerstelyk Menaldumadeel,
heeft 12 Dorpen.

Menaldum / Berliehum / Wier / Beetgum /
Engelum / Marssum / Demum / Boxum /
Blessen / Dronryp / Schingen / Slappeterp.

2. Frankeadeel, heeft 11 Dorpen.

Czum / Hitzum / Achlum / Midlum / Herba-
jum / Dongium / Boer / Keib / Peins / Sweins
Schalzum.

3. Berradeel, heeft 7 Dorpen met 1 Klooster.

Winnertsaga / Fredigum / Czummarum / Gos-
terbierum / Serbierum / Pietersbierum / Wi-
naldum / 't Klooster Tidlum.

4. Baarderadeel, heeft 16 Dorpen.

Lozwert / Weidum / Mangum / Schielaard /
Oosterwierum / Bozum / Wetwert / Biezwert /
Oosterlittens / Winzum / Baard / Huins / Lions /
Hplaard / Jellum / Beet.

5. Heinhaarderadeel, heeft 12 Dorpen.

Heinaard / Utens / Luthewierum / Oosterend /
Hvdaard / Wainmels / Waaxens / Kubaard / Weis-
ryp / Basum / Spannum / Edens.

6. Woeneradeel, heeft 27 Dorpen en 2 Kloosters.

Kron / Allingawier / Burgwert / Kronwert /
Oedgum / Esmora / Engwier / Ferwolde / Bre-
nouterp / Goest / Hartwert / Digtum / Heilzum /
Ibzegahuizum / Hunswert / Tollum / Tongerbou-
Wakhum / Pingium / Parrega / Plaam / Schet-
ten / Schraad / Surig / Tjenwert / Witmaar-
zum / Wons / Oloekoolster en Oegeklooster.

7. Wynbritzaradeel, heeft 28 Dorpen.

Oppenhuizen / Wittwillengerga / Totryp / Hom-
merts / Smalbrugge / Wolseind / Apeholsga /
Andph / Heeg / Garfmeer / Niehuizen / Sand-

Steda/ Olbega/ Idzega/ Oosthem/ Abbega/
Westhem/ Wolzum/ Nienland/ Folsgate/ Tjal-
lehuiszen/ Hsbregum/ Citus/ Scharnegouten/
Goringe/ Loinge/ Gauw/ Hcsfingewier.

8. Hemelumer, Oudevaar ende Noordwolde,
heeft 9 Dorpen.

Hemelum/ Houdum/ Warns/ Scharie/ Molkwe-
rum/ Olbega/ Niega/ Eleghuiszen/ Holberwalde.

9. Het Bild, heeft 3 Parochien.

St: Jacobus Parochie/ St: Anna Parochie/
T. Vrouwen Parochie; Mede de Oude ende
Nieuwe Zylen/ en de Tere.

Z E V E N W O L D E N,

Heeft 10 Grietenyen, en eerstelyk Uittingeradeel,
heeft 6 Dorpen.

2. Engwirden, heeft 4 Dorpen.

Gerflood/ Tjallebird/ Lunsebird/ Terband/
en een gedeelte van de stekken 't Herenbeen.

3. Donjewarstal, heeft 14 Dorpen.

Goingarpp/ de Boek/ Wusterholle/ Niega/
Olbeouwer/ Donjega/ Tjerkgast/ Sr. Mi-
klaasga/ Tosthenhuiszen/ Ceraele/ Indpken/
Langweer/ Boornzwage/ Tegmeer.

4. Haskerland, heeft 7 Dorpen.

Westermeer/ Sinhszwage/ Hsberdpken/ Nye-
hashe/ Oldehashe/ Haskerhozne/ en de stekke
Touwer/ en een gedeelte van het Herenbeen.

5. Schoterland, heeft 18 Dorpen.

Boornsterzwag/ Tubbega/ Schuringa/ Olde-
hozne/ Nyehozne/ Katiph/ Brongerga/ Niendou-
gerga/of de Knippe/ Melleldam/ Olbeschoot/ Nye-
schoot/ Rutum/st. Jannesga/ de kleine gast/ Hou-
le/

le/Kochelof Mega/Oelstrahutzen/Oldega of Hft-
dphen / een gedeelte van de flekken 't Herenbeen.

6. Lensterland, heeft 5 Dorpen.

Temmer/Cesterga/Follega/Oosterzee/Egten.

7. Gaarterland, heeft 3 Dorpen.

Wphhel/Sandel/Alemardum/Oldemardum/
Wtrug en Bahkahutzen/Harig/Kuighutzen/
en de flekken Volk.

8. Opsterland, heeft 13 Dorpen.

Beets/Beesterzwaag/Olterterp/Areter-
terp/Zugerswolde/Deuswolde/Wynjeterp/
Hemerik/Tippenhuizen/Wispel/Lange-
zwaag/Kortezwaag/Luxewolde.

9. Stellingwerf, Oosteinde, heeft 10 Dorpen.

Oldeberkoop/Anderkoop/Markinga/Van-
kerbroek/Houle/Oosterwolde/Fogtele/Wp-
pelsche/Lakgedge/Enflo.

10. Stellingwerf, Westeinde, heeft 20 Dorpen.

Beul/Hoozdwalde/Finkenga/Steggarden/
Peperga/Biesdijk/Aneholtspade/Oldholtspa-
de/Wolbega/Sonnega/Oldetpne/Apetpne/
Spangen/Scherpenzeel/Munnekehuizen/Ol-
delemmer/Anelemmer/Aneholtwalde/Olde-
holtwalde/de Esfert.

DE XI. STEDEN.

1. Teeuwarden.	5. Dokkum.	9. Wozhum.
2. Balgwart.	6. Harlingen	10. Hst.
3. Franeker	7. Staboren.	11. Hindeloye.
4. Sneek.	8. Sloten.	

Volgen de namen der Dorpen van Stad Gronin-
gen en Omlanden.

't G O R E G T.

Hoozdijk / Middelhert / Engelbert / Wester-
broek /

TRAP DER JEUGD.

33

Woeft / het Hogezaad / Sappemeer / Kropswol-
de / Noozblazen / Haren.

De beide Oldampten.

Wagenboogen / Boogzweer Cermuntē / Wol-
bendoop / Midwolde / Midwolder Hamrik /
Scheemda / Scheemder Hamrik / Cexta / Oost-
wold / Fingerwold / Beerta / Winschoot / Westerde
Meden / Wilderbank / Zuidboek / Noozboek.

HUNZINGO KWARTIER.

Mainster Deel.

Krum / Olieboop / Niekerk / Vierhuizen / Hoop-
huizen / Kloosterbuiten / Teens / Wheet Zuidvijk /
Warshuizen / Harssens / Maarlag / Mensinge-
weer / Maarhuizen / Basla / Kaskwert / Wboop /
Wetzinge.

Half Amster Deel.

Vierhuizen / Sauwert / Bellingeweer / Win-
sum / Obergum / Kanum / Pieterbuiten / Cen-
rum / Westernieland / Saaxumhuizen / Anbel /
Breed / Hskwert / Aithuizen / Huizinga / Men-
heweer / Cinallinga.

Ooster Amster Deel.

Zuidwolde / Noozwolde / Bedum / Ophs-
hoop / Onderweterum / Westertwotwert / Mid-
delstum / Doornwert / Kantes / Stigwert / Warf-
sum / Eppingehuizen / Kottum / Sandeweer / Ol-
denzpl / Oosternieland / Meden.

FIVELINGO KWARTIER.

't Wold Deel.

Spph / Bierum / Godlinze / Schilwolde /
Slogteren / Kolham / Scharmer / Harkstede /
Heidenschap / Garmetwolde / Chezinge / Cen-
bour / Woltersum / St. Anna / Oplweda.

't Hoge Lanster Deel.

Oelfzpl / Holtweda / Aitweda / Saltwert /
Marsh

Marssum / Steendam / Westereemden / Garshuizen / 't Zand / Teermens / Ennum / Wozdum / Appingadam / Tjamsweer / Opwolda.
't Oosterdeel.

Farmsum / Oterdum / Hebeskes / Weiswert / Midhuizen / Siddebuizen / Ten Post / Garrelsweer / Losdoorp / Coppersum / Zeerpp / Oosterwigtwert / Hzewert / Iukwert / Helm.

WESTER-KWARTIER.

Oost Lange Woldster Deel.

Zuidhoorn / Noordhoorn / Faan / Niekerk / Oudekerk / Niezpl / Luthegast / Grotegast.

Vrede Wolderdeel.

Tegemeeden / Oostwold / Littelbert / Midwolde / Colbert / Nybert / Nuis / Marum / Noordwijk / Sibaldabuizen / Gypskerck / Kuisgemaart / Opende / Bisblijet.

Middagsterdeel.

Hogkerck / Leegkerck / Dozkwert / Mierum / Oostum / Bantwert / Nduwert / Hogemeeden / Franzum / den Ham / Feerwert / Ezinge / Oudehobe / Ngehobe / Saaxum / Doezum.

Volgen nu verscheiden Mans en Vrouwen Namen volgens 't A, B, C.

Abaruch. Abbe. Abel. Abimelech. Abraham. Achillis. Adam. Adolf. Adriaan. Agestlaus. Agrippa. Albert. Alexander. Alle. Allert. Ambrosius. Antonius. Arent. Aristoteles. Artaxerxes. Athassueres. Athanasius. Aurelius. Abigail. Adriaantse. Nachje. Maltje. Agnet. Aghije. Alje. Aukje.

Baccheus. Balaam. Balduß. Balthazer. Barent. Bartelt. Baruch. Bauke. Binnert. Boe.

TRAP DER JEUGD.

Boëtius. Burchert. Bonaventura. Barberije.
Bauwe. Beatrix. Bely. Berentje. Bely.

Cicero. Christiaan. Cipriaan. Cyrus. Cys-
piaan. Cyclus. Crispian. Cecilia. Ceipise.
Christynise.

Daniel. David. Diederik. Diogenis. Dyd-
maus. Dionysius. Dauwe. Diomnicus. De-
bora Diewer. Dirkse. Dorathea.

Ede. Egbert. Emanuel. Engelbert. Esajas
Ernst. Eusebius. Eilert. Ezechiel. Elisabeth
Emeren. Engelise. Eba Eberten.

Fablaan. Ferdinand. Feiko. Felix. Frans. Fl-
lippus. Frederik. Floris. Franciscus. Fe-
montius Ferrarius. Flamminicus. Frontius.
Futba. Faustus. Fontius. Franconise. Flora.
Focalyna.

Gabrieël. Gerard. Gerdyant. Gerrit. Gills.
Gysbert Goossen. Goswyn. Gower. Gre-
gorius. Gustabus. Geerise. Geertruit. Geeshe.
Geerise. Geerke. Geerke.

Hans. Haje Hendrik. Hector. Helias. Her-
culus. Herman. Hieron. Hillebrand. Hila-
rius. Hugo. Hubrecht. Hoashe. Helena. Hester.
Helleise. Hillegant. Hilleiz. Harmanus.

Jacob. Jan. Jazon Jasper. Jelte. Jeremias.
Jesús. Job. Joost Josef. Janke. Joak.
Israël. Julianus. Justinus. Jelte. Jershe.

Konstantinus. Karpentier Kerst. Kaert Ki-
lanus. Karol. Klaas. Kloude. Klement.
Kognellus. Koentraat. Kerse. Klontje. Klaasje.
Katharina. Kommerise.

Las. Lambert Lourens. Leonard. Liew-
we. Lodewigh. Lucas. Leonora. Lontje.

Tys. Tutshe. Tuccetta. Tubbzicht. Tebne of
Tebntje.

Mitthys. Markus. Marten. Maximili-
aan. Melchior. Mens. Mewes. Michiel.
Meintje. Machtelt. Margzette. Maria. Mar-
tha. Mathe.

Nabal. Naboht. Nanne. Nathan. Nera.
Nestor. Nikolaas. Nicodemus. Ninus. Neel-
tje. Nieshe. Nantje.

Obbe. Oche. Octablaan. Oetze. Olibier. Ol-
fert. Ozh. Origenes. Otto. Ozhjen.

Pluwel. Pieter. Pancras. Piccardus. Pau-
welontje. Petronella. Pieteritje.

Quang. Quing. Quintyn. Quintiliaan. Qui-
cinus. Quadzatus.

RAlphaël. Reilof. Reinier. Riemer. Rinse.
Rytsh. Robert. Roeland. Roelof. Rombout.
Rutger. Rebekka. Ringhe. Roelste. Romke.

Samuël. Salomon. Sampson. Sebastiaan.
Simon. Silvester. Sjoert. Sjouke. Spdze.
Stuntje. Spdsh.

TActus. Taco. Tarquines. Theodorus.
Theunis. Thierius. Tamme. Tjebbe. Tjap-
ke. Tjerk. Titus. Taatshe. Tanneke. Tyn-
tje. Theuntje. Tjalle. Talle. Tjamke. Truitje.
Tzieshe.

Valentyn. Virgilius. Ulrich. Urtas. Urba-
nus. Urfeltje.

Walraven. Warner. Watze. Wynand. Wytze.
Willem Woutet. Willemke. Wytsh.

Xantes. Xenophon. Xenocrates. Faberius.
Xerxes. Xantippe.

TRAP DER JEUGD.

37

Y De. Azeband. Azidoreg. Atze. Afhe. Afsen.
Ada.
Z Nchariaf. Zacheus. Zebedeus. Zebethiaf.
Zeno. Zerobabel. Zwaantje. Zuzanna.

De Vier Winden der Wereld.

Ooft, West, Zuid, Noord.

De Vier Elementen.

Lugt / Warde / Duur / Water.

De Zeven Planeten.

Saturnus / Jupiter / Mars / Sol / Venus /
Mercurius / Luna.

De Twaalf Maanden des Jaars.

Januarus / Loumaand.	Julus / Hooimaand.
Februarius / Sprokkelm.	Augustus / Oogstm.
Martius / Lentemaand.	September / Herfstm.
Aprilis / Grasmaand.	October / Wynmaand.
Majus / Bloemaand.	November / Slagtm.
Junius / Zomermaand.	December / Wintem.

Namen der Zeventien Provincien.

Brabant.	Henegouwr.	Mechelen.
Limbozg.	Holland.	Utrecht.
Luxemborg.	Zeeland.	Overfland.
Gelderland.	Namen.	Oberpffel.
Vlaanderen.	Zutphen.	Groningen.
Artois.	Courness.	

28 TRAP DER JEUGD.

Namen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

G enesis	50	Chroniken	29
Exodus	40	2 Paralipomenon of der	
Leviticus	27	Chroniken	36
Numeri	36	Ezra	10
Deuteronomium	34	Nehemia	13
Josua	24	Ester	10
Judicium of der Rigtteren	21	Job	42
Ruth	4	Psalmen	150
1 Samuel	31	Proverbia of de Spreuken	31
2 Samuel	24	Salomon's	31
1 Regum of der Koningen	22	Ecclesiastes of Prediker	12
2 Regum of der Koningen	25	Canticum Canticorum of	
1 Paralipomenon of der		het Hooglied Salomon's	

De Boeken der Profeten.

J esaja	66	Obadja	1
Jeremia	52	Jona	4
Klaagliederen van		Micha	7
Jeremia	5	Nahum	3
Ezechiel	48	Habakuk	3
Daniel	12	Zephanja	3
Hosea	14	Haggai	2
Joel	3	Zacharia	14
Amos	9	Malacthi	4

De Boeken des Nieuwen Testaments.

M attheus Euangelium	28	2 Aan de Thessalonicensen	2
Marcus Euangelium	16	1 Aan Timotheus	6
Lukas Euangelium	24	2 Aan Timotheus	4
Johannes Euangelium	21	Aan Titus	3
Handelingen der		Aan Philemon	1
Apostelingen	28	Aan de Hebreën	12
P aulus Zend-Brieven.		d' Algemene brieven.	
Aan de Romeinen	16	Zendbrief van Jakobus	5
1 Aan de Korinthieren	16	1 Zendbrief van Petrus	5
2 Aan de Korinthieren	13	2 Zendbrief van Petrus	3
Aan de Galateren	6	1 Zendbrief van Johannes	5
Aan de Epheseren	6	2 Zendbrief van Johannes	1
Aan de Philippen'sen	4	3 Zendbrief van Johannes	1
Aan de Kolossenen	4	De Zendbrief van Judas	1
3 Aan de Thessalonicen'sen	5	Apocalypsis of Openbaring van Johannes	22

Volgen enige Geslagt Registers uit het
Oude en Nieuwe Testament.
i Chronyken I.

- A**dam / Seth / Enos.
 2. Henan / Mahalaleki / Jereb.
 3. Henoch / Methusalah / Lamech.
 4. Noach / Sem / Cham / ende Japhet.
 5. De kinderen Japhets waren Gomer / ende Magog / ende Madai / ende Jaban / ende Tubal / ende Mesech / ende Tiras.
 6. Ende de kinderen Gomers waren Afkenaz / ende Piphhat / ende Togarma.
 7. Ende de kinderen Jabans waren Elisa / ende Tharsisa / Chittim / ende Dodanim.
 8. De kinderen Chams waren Cuß / ende Mizraim / Put ende Canaan.
 9. Ende de kinderen Cuß waren Seba / ende Habila / ende Sabta / ende Kaema / ende Sabtecha / ende de kinderen Kaema waren Scheba / ende Dedan.
 10. Cuß nu gewan Nimrod / die begon geweldig te zyn op der Aerden.
 11. Ende Mizraim gewan de Tubim / ende de Ananim / ende de Tehabim ende de Naphtuhim.
 12. Ende de Phthorim / ende de Casluhim (van welke de Filistynen zyn voortgekomen /) ende de Caphthorim.
 13. Canaan nu gewan Sidon zynen eerstgeborenen / ende Heih.
 14. Ende den Jebusi / ende den Amori / ende den Gergasie.
 15. Ende den Hibi / ende den Arki / ende den Sini.
 16. Ende den Arbad / ende den Semari / ende den Hamathi.

17. De kinderen Sem waren Elam ende Assur / en de Arphacsad / en de Lud / ende Aram / en de Uz / en de Gut / en de Berber / en de Mesech.

18. Arphacsad nu gewan Salah / en de Salah gewan Heber.

19. Aan Heber nu zyn twee zonen geboren: de name des enen was Peleg / om dat in zyne dagen het aardryck berdeelt is / ende de name zyns Broeders was Jochan.

20. En de Jochan gewan Almodad / en de Seleph / en de Hazarmabeth / en de Jerah.

21. En de Hedoram / en de Uzal / en de Diska.

22. Ende Ebal / en de Abimaël / en de Scheba.

23. Ende Ophie / en de Habila / en de Jobab: Alle deze waren zonen Jochans.

24. Sem / Arphasad / Selah.

25. Heber / Peleg / Kebu.

26. Serug / Ragoz / Chera.

27. Abzam die is Abraham.

28. De kinderen Abrahams waren Izaak ende Jmaël.

29. Dit zyn haer geboorten: De eerstgeboren Jmaël's was Habasoth / en de Hedar / en de Abbeël / en de Mitsam.

30. Misma / ende Duma / Massa / Habad / en de Thema.

31. Jetur / Naphis / en de Hedma: Deze zyn de kinderen Jmaël's.

32. De kinderen nu van Ketura / Abrahams by wyf [die]baerde Zimram / ende Jochan / ende Medan / ende Midjan / Jsbah ende Suah: en de kinderen Jochan waren Scheba / ende Bedan.

33. De kinderen Midjan nu / waren Epha / ende Epher / en de Henoch / en de Abida / en de Elba: Die alle waren zonen van Ketura.

34. Abraham nu gewan Izaak: de zonen Izaak waren Ezau / ende Jumaël.

35. Ende de kinderen Ezaus / Eliphaz / Rehuël / ende Jehus / ende Jaëlam / ende Korah

36. De kinderen Eliphaz waren: Cman / ende Omar / Zepht / ende Gaëtam / Kenaz / ende Timna / en de Amalek.

37. De kinderen Rehuël waren Mahat / Zerah / Samma ende de Mizza.

38. De kinderen Seirs nu waren Lotan / ende Sabal / en de Zibeon / en de Ana / en de Dizon / en de Ezer / en de Dizan.

39. De kinderen Lotans nu waren Hori / ende Homam: ende de Zuster Lotans was Timna.

40. De kinderen Sobals waren Allan / en de Mahaheth / ende Ebal / Sepht en de Onam: en de kinderen Zibeons waren Aja / ende Ana.

41. De kinderen Ana waren Dizon: ende de zonen Dizons waren Hamram / ende Eban / ende Athzan / en de Cheran.

42. De kinderen Ezers waren Bilhan / en de Saaban / ende Jaakan: de kinderen Dizons waren Uz / ende Aran.

43. Dit nu zyn de Koningē die geregeert hebben in 't Land Edams / eer er een Koning regeerde ober de kinderen Israëls: Bela de zone Bozra / en de name zoner Stad was Dinhaba.

44. Ende Bela stierf / en de Jobab regeerde in zyne plaatze / een zone Zerah van Bozra.

45. Ende Jobab stierf / ende Huzam / uit het Land der Chemaniten / regeerde in zyne plaatze.

46. Ende Huzam stierf / ende Hadab de zone Bedads regeerde in zyne plaatze / die de Media-niten in 't held Moabs versloeg / en de name zoner stad was Abith.

47. Ende Hadab stierf / ende Samla van Maszcha regeerde in zyne plaatze.

48. Ende Samla stierf / ende Saul van Behoboth aan de Kibiere regeerde in zyne plaatze.

49. Ende Saul stierf / ende Baal Hanan de zonne Achboz regeerde in zyn plaatze.

50. Als Baal Hanan stierf / zo regeerde Hadab in zyne plaatze / ende de name zynes stad was Hahij: ende de name zynes Huisvrouw was Mehejabeel / de Dogter van Maared / Dogter Meahab.

51. Doe Hadab stierf / zo werven Dozsten in Edom / de Dozt Cimna / de Dozt Alja / de Dozt Jetjet.

52. De Dozt Whalbama / de Dozt Ela / de Dozt Binon.

53. De Dozt Kena / de Dozt Cheman / de Dozt Misar.

54. De Dozt Magdiel / de Dozt Aram: deze waren de Dozsten Edoms.

Matth. I. tot het 16 vers.

1. Het Boek des geslachts Jesu Christus / des zoons Davids / des zoons Abrahams.

1. Abraham gewan Izaak: ende Izaak gewan Jacob: ende Jacob gewan Judas / ende de zyne Broeders.

2. Ende Judas gewan Phares ende Sara by Chamar / ende Phares gewan Esrom / ende Esrom gewan Aram.

3. Ende Aram gewan Aminadab: ende Aminadab gewan Naasson: ende Naasson gewan Salmon.

4. Ende Salmon gewan Booz by Rachab: ende Booz gewan Obed by Ruth: en Obed gewan Jesse.

5. Ende Jesse gewan David den Koning: ende David de Koning gewan Salomon by de gene die Urias [Wyf was geweest.]

6. En

7. Ende Salomon gewan Hoboam: ende Ho-
boam gewan Abia: ende Abia gewan Aza.

8. Ende Aza gewan Jozaphat: ende Jozaphat
gewan Joram: ende Joram gewan Oziam.

9. Ende Ozias gewan Joathan: ende Joa-
tham gewan Achaz/ en Achaz gewan Ezechiam.

10. Ende Ezechias gewan Manasse: ende Ma-
nasse gewan Amon: ende Amon gewan Josiam.

11. Ende Josias gewan Jechoniam/ ende zwa-
ne broeders omtrent de babilonische oberboeringe

12. Ende na de babilonische oberboeringe ge-
wan Jechonias Salathiel: ende Salathiel ge-
wan Zorobabel.

13. Ende Zorobabel gewan Abiud: ende Abiud
gewan Eliakim: ende Eliakim gewan Azoz.

14. Ende Azoz gewan Sadok: ende Sadok
gewan Achim: ende Achim gewan Eliud.

15. Ende Eliud gewan Eleazar: ende Eleazar
gewan Matthan: ende Matthan gewan Jakob.

16. Ende Jacob gewan Josef/ den man van
Maria/ uit welke geboren is JESUS, gezegt
Christus.

23. Ende hy/ Jesus/ begon omtrent dertig
Earen [oud] te wezen/ zynde (alzo men
meinde) de zone Josef/ des [zoons] Heli.

24. Des [zoons] Matthat/ des [zoons] Le-
bi/ des [zoons] Melchi/ des [zoons] Anna/
des [zoons] Josefs.

25. Des [zoons] Matthatia/ des [zoons]
Amos/ des [zoons] Naum/ des [zoons] Esi/
des [zoons] Maggai.

26. Des [zoons] Maath/ des [zoons] Mattha-
thia/ des [zoons] Semei/ des [zoons] Josefs/
des [zoons] Juda.

27. Des

27. Des [zoons] Joanna / des [zoons] Rhesa /
des [zoons] Zerobabel / des [zoons] Salatziel /
des [zoons] Neer.
28. Des [zoons] Melcht / des [zoons] Abdi /
des [zoons] Cosam / des [zoons] Elmodam / des
[zoons] Er.
29. Des [zoons] Jofe / des [zoons] Eliézer /
des [zoons] Jorim / des [zoons] Marthat / des
[zoons] Lebt.
30. Des [zoons] Simeon / des [zoons] Juda /
des [zoons] Jonan / des [zoons] Jofes / des
[zoons] Eliahim.
31. Des [zoons] Mela / des [zoons] Mainan /
des [zoons] Martharea / des [zoons] Nathan /
des [zoons] Davids.
32. Des [zoons] Jesse / des [zoons] Obed / des
[zoons] Booz / des [zoons] Salmon / des
[zoons] Naasson.
33. Des [zoons] Aminadab / des [zoons] A-
ram / des [zoons] Esrom / des [zoons] Jares /
des [zoons] Juda.
34. Des [zoons] Jacobs / des [zoons] Jzaaks /
des [zoons] Abrahams / des [zoons] Chara /
des [zoons] Nachor.
35. Des [zoons] Saeruch / des [zoons] Gagau /
des [zoons] Faleh / des [zoons] Hever / des
[zoons] Sela.
36. Des [zoons] Cainam / des [zoons] Al-
phaxad / des [zoons] Sem / des [zoons] Rue /
des [zoons] Lamech.
37. Des [zoons] Methusala / des [zoons] E-
noch / des [zoons] Jared / des [zoons] Mala-
leel / des [zoons] Cainan.
38. Des [zoons] Enos / des [zoons] Seth /
des [zoons] Noams / des [zoons] Gods.

A G T S T E T R A P.

Inhoudende enige Christelyke Huisgebeden, en
Schriftuurlyke Spreuken, tot oeffeninge
der Jeugd.

Op deze Trap geklommen zynde / ende alle de
boozgaande Crappen wel geleert hebbende /
volgens myn onderwys / zullen wy u lieden niet
meer laten boekstaben / maar alles ordentelyk en
wel doen lezen: tot welken ende wy hier ver-
scheidene Christelyke Gebede en Schriftuurlyke
Spreuken hebben by een verzamelt.

Het gebed onzes Heren.

Matth. 6. vers 9.

Onze Vader / die in de Hemelen zyt.

1. Uwen Naam worde geheiligt.
2. Uw' Koningryke kome.
3. Uwen wille geschiede / gelyk in den Hemel
[alzo] ook op der Aarden.
4. Ons dagelyks brood geest ons heden.
5. En vergeeft ons onze schulden / gelyk ook
wy vergeben onze schuldenaren.
6. En leid ons niet in berzoeking / maar ber-
lost ons van den bozen.

Want u is 't Koningryke / en de hragt / en
de heerlykheid in der eeuwigheid / **A.M.E.N.**

Het Morgen Gebed.

O Barmhartige Vader / wy danken u / dat gy
de verledenē nacht zo getrouwelyk booz ons
gewaakt hebt / en bidden u dat gy ons wilt sterken
met uwen Heilige Geest / die ons booztaan geleide /
dat wy dezen dag (mits gaders alle de dagen onzes
lebens mogen besteden tot alle gerechtigheiden
heiligheid: en dat wy in handen nemen / dat on-

46 TRAP DER JEUGD.

ze ogen altyd zien / om uwe ere te bezeeiden / also dat wy alle den boospoed onzen booznemens van uwe milde hand alleen verwagten. En op dat wy zulke genade van u verkrijgen mogē / wilt ons (naar uwe onfeilbare beloftenisse en toezegginge) bezegen en kwijtschelden alle onze zonden / dooz dat Heilig Iyden en Bloed bergiet onzen Heeren en enigē Zaligmakers Jesus Christus: Want ze gān ons dooz uwe genade van ganscher harten leet. Verlicht ook onze harten / op dat wy alle werken der duisternisse afgeleid hebbonde / als hinderē des lichts / in een nieuw leven mogen wandelen / in alle Godzaligheid. Weest ook uwen zegen tot de rechte verkondiginge en aanhoringe uwes Goddelijken Woords: Verstoot alle listige raadslagen en geweldige werken des Duibels. Sterkt alle regtzinnige Kerken-dienaars en getrouwe Overheden uwes volks. Troost alle verholgde en vernatode harten dooz Jesus Christus uwen lieben Zone / onzen Here / welke ons belooft heeft / dat Gy ons alles wat wy in zynen Naam bidden / zekerlyk geven zult / en daarom ons also heeft leren bidden / zeggende / Onze Vader, enz.

Sterkt ons ook in 't rechte Gelobe / 't welk wy van harten ende met den monde belyden.

Ik gelove in God den Vader, enz.

Schoolgebed, ofte als men zig wil begeven tot Studeren.

vers 9. Waar mede zal de Jongeling zyn pad zilver houden? Here als hy dat houd na u Woord.

vers 18. Ontdekt myn ogen, dat ik aanschouwe de Wonderen van uwe Wet.

vers 34. Geeft ons 't Verstand, ende wy zullen uwe Wet houden: Ja wy zullenze onderhouden met ganscher harten.

Almachtige Barmhartige God / wy hebben U om de bediensten Uwes lieben Zoons / giet ober ons uit / naar uwe beloftenisse / den Geest der genade ende des gebeds / die ons by u booztrede met onuitsprekelyke zugten; heert dog O Heere! uwe ogen af van de menigte en de gzuwelsphheid onzer zonden; ziet gy ons liever aan in het aanschyn uwes Zoons onzen Zaligmakers Jesu Christi / en om zynent wille / wilt ons ten hulpe komē met de tegenwoordigheid uwes H. Geestes / op dat dooz deszelfs genadige ingebinge ende berligtinge / ons studeren / 't zy in lezen / schryphen / als anderzins / een goede en boospoedige uitkomst mag berkyppen / ter eeren uws H. Naams / tot troost en zaligheid onzer zielen / **W. B. C. N.**

PSALM xxv. vers 14.

De verborgendheid des Heren is voor de gene die hem vrezen, ende zyn Verbond, om hem die bekend te maken.

Gebed voor den Eten.

PSALM cXLV. vers 15, 16.

Alle ogen wagten op u, ende gy geeft hen hare Spyze t' zynen tyd.

Gy doet uwe hand open, ende verzadigt al wat er leeft naar u welbehagen.

Here Almachtige God / Gy die alles geschapen hebt / en nog dooz uwe Boddelyke kragt onderhoud / en dat Volk Israël in de Woestyne gespyft hebt. Wilt uwen zegen strekken ober ons uwe arme dienaars / en ons heiligen deze gaben die wy van uwe milde goedheid ontfangen / op dat wy ze matiglyk en heiliglyk naar uwen goeden Wille mogen gebruiken / en daer dooz

door bekennen dat gy onze Vader en een oorsprong
alles goeds zyt. Geest ook dat wy altijd / en
door alle dingen zoekē dat Geestelike brood uwer
woords / met het welke onze zielen gespyst en ge-
hoed werden ten eeuwigen leven / 't welk gy ons
bereid hebt door dat heilige Iyden en Bloedber-
gieten uwen lieben Soons onzes Heren Jesus
Christus / **A.M.E.N.** Onze Vader, &c.

Alzo hermaand ons de Here Christus:

Luce 21. vers 34, 35.

En wagt u zelven, dat uwe harten niet t' eniger
tyd bezwaart en worden met brasserye en dron-
kenschap, en zorgvuldigheden dezès levens, en
dat u dien dag [niet] onvoorziens [over] come.
Want gelyk een strik zal hy komen over alle de ge-
ne die op den gantschen Aardbodem gezeten zyn.

Een gebed na den Eten.

Alzo spreekt de Here in 't 5. Boek Mosis.

in 't 8. Cap. vers 10, 11.

Als gy dan zult gegeten hebben en verzadigt zyn,
zoo zult gy den Here uwen God loven over dat
goede Land dat hy u zal hebben gegeven.

Wagt u dat gy des Heren uwes Gods niet vergetet,
dat gy niet zoud houden zyne Geboden, en zyne
Regten en zyne inzettingen, die ik u heden gebiede

Here God / Hemelsche Vader / wy danken u
van ganser harten door alle uwe ontelbare
welbaden / die wy zonder ophouden van uwe milde
hand ontfangen / en dat het uwen Goddelike wil-
leis / ons te onderhouden in dit ijdelyke leven /
en ons te verzorgen met alle noodduft: Maar in-
zonderheid dat gy ons herboren hebt tot de hoop
van een beter leven als dit is; 't welk gy ons ge-
pen-

TRAP DER JEUGD.

penbaart hebt door u H. Evangelium. Barmhartige God en Vader / laat dog niet toe dat onze harten hier in deze Wardsche en haast vergaande dingen zouden ingewortelt zyn en blyben. Maar geest (daar en tegen) dat wy altyd mogen opwaards zien ten Hemel / verwagende van daar onzen Zaligmaker Jesus Christus / tot dat hy in de Wolken verschynen zal tot onze berlossinge /

W.A.C.H.

Avond-Gebed.

O Barmhartige God / eeuwig licht / schynende in de duisternisse / gy die berdypt de nacht der zonden / en alle blindheid des harten : nadien gy de nacht beordineert hebt om te rusten / gelyk de dag om te arbeiden : Wy bidden u / geest dat onze Lichamen in zede en stilheid rusten / op dat ze daar na behvaam zyn mogen te liden den arbeid dieze dragen moeten. Watigt onzen slaap / dat die niet onozdentelph zy / op dat wy aan lyp en ziele onbediekt mogen blyben. Gadat onze slaap zelfs geschiede tot uwer eeren. Verlicht de ogen onzes Verstands dat wy in den dood niet ontslapen / maar altyd verwagten op onze berlossinge uit deze elendigheid. Bescherm ons ook door alle aanbeytinge des Duibels / ons in u Heilig geleid nemende. En hoewel wy deze dag niet toegebragt hebben / zonder tegen u grotelphs gezondigt te hebben : Wy bidden u / wilt onze zonden bedekken door uwe grote barmhartigheid / gelyk gy alle dingen op der aarden met de duisternisse des nagts bedekt / op dat wy daarom van u aanschyn niet verstiten werden. Geest ook rust en troost alle krankhen / bedroefden en aangebogten harten / door onzen Here Jesus Christus / die ons also heeft leren bidden : Onze Vader &c.

Schriftuurlyke Spreuken.

Om de Jeugd / al lezende / tot de Godzaligheid en de Zedigheid op te werken.

De pligt der kinderen tegens God, tegens hare Ouderen, en tegens zich zelve.

De bzeze des Heren is het beginsel der Wetenschap / de dwazen veragten de wijsheid en de tucht. Proverb. 1. vers 7.

Wie den Here bzeest / die zal zyne onderwyzinge aannemen; ende die haar bzoeg tot hem maken / zullen binden wat haar welbehaagt. Spr. 32: 15.

Wann kind / berkiest de onderwyzinge van uwe Jeugd aan / ende tot uwe gyzze hairen toe zult gy Wijsheid binden. Spr. 6. vers 8.

Wie de tucht lief heeft / die heeft de wetenschap lief: maar wie de bestraffinge haat / is onberufsig. Pr. 12: vs 1.

Een wijs Zoon hoort de tucht des Vaders: maar een spottet en hoort de bestraffinge niet. Proeb. 13. vs 1.

Hebt gy lust tot wijsheid / zo bewaard de gebaden / en de Here zal u dezelve verlenen / want de bzeze des Heren is wijsheid ende tucht: ende zyn welbehagen is gelobe en zagmoedigheid. Spr. 1. vers 26 / 27.

Die den Here bzezen / zullen zyne woorden niet ongehoorzaam zyn: ende die hem lief hebben / zullen zyn wegen bewaren.

Hoort na uwen Vader / die u gewonnen heeft ende en veracht uwe Moeder niet / als zy oud geworden is. Koopt de waarheid / ende en berkooptze niet: [mit gaders] wijsheid ende tucht / ende verstand. Proeb. 13. vers 22 / 25.

Wie zynen Vader / ofte zyne Moeder bloekt /
diens Lampe zal uitgebluscht worden in zwarte
duisternisse. Job. 20 vers 20.

En dwaas zal de tucht zyns Vaders besmaden /
maar die de bestraffinge waarneemt / zal kloek-
zinniglyk handelen. Die de tucht berwerpt / die
besmaad zyn ziele: maar die bestraffingen hoozt /
krugt bestand. Job. 15. 5.

En wyze Zoon zal den Vader verblyden: maar
een zot mensche beracht zyne Moeder Job. 15: 9.

Die zynen Vader ofte Moeder beroofd / ende
zeid / 'ten is geen overtredinge / die is den berder-
den den Mans gezelle Job. 21 vers 24.

De oge die den Vader bespat / ofte de gehoor-
zaamheid der Moeder beracht / die zullen de ras-
ben der beke uitplukken ende des Arends jongen
zullenze eten. Job. 30 vers 17.

De Luizart is te gelyken by enen bespikten
steen / en een segelyk schuifelt hem uit over zyne
oneere. Een Luije is gelyk een Koedjek op den
misthoop / wie hem opneemt / schudde de handt
af. Spr. 22 vers 1 / 2.

Wie zynen Vader eert / die verzoent zyne zon-
den: ende wie zynen Moeder eert / is gelyk als
die schatten bergadert. Spr. 3. vers 3 / 4.

Wie zynen Vader berlaat / die is gelyk een Gods-
lasteraar: en wie zyne Moeder tot toorn berwekt /
die is verbloekt van den Here. Spr. 3. vers 8.

En zyt niet stout met uwe tonge / ende lut en
slap in uwe werken. Sic. 4. vers 31.

Bewend uwen mond niet tot zweren: en ge-
wend u niet den Heiligen te noemen. Spr. 23: 8.

Zo wie zynen Vader ofte zyne Moeder slaat / die
zal zekeryk gedood worden. Wie ook zyn Vader

ofte

ofte Moeder blaekt / die zal zekerlyk gebood worden.
Ezob. 21. vers 15 / 17.

Wyn kind / verzoekt uwe ziele terwoyl gy leeft /
ende ziet wat hoor haar schadelijk is / ende en geeft
het haar niet. Spr. 37: 28.

Pligt der Ouderen tegens hare Kinderen, om die
te ruytigen en te leren.

Hebt gy kinderen / onderwoyft bezelbe / ende
huigt haren hals van der Jeugd aan.
Spr. 7. vers 23.

Leert den jongen de eerste beginselen na den
elsch zyns wegs / als hy ook oud zal geworden zyn /
en zal hy daar niet afwoyken. Ezob. 22. vers 6.
Kinderen die in een goed leven worden opgeboed /
berbergen de slechteste afkomste van hare Ouders.
Kinderen die in beragtinge ende ongeschiktheid
haar roemen / die bebleken de edele afkomste ha-
res geslachts. Spr. 22. vers 7.

Tugtigt uwen Zoon / als er nog hope is /
maar en verheft uwe Ziele niet om hem te doden.
Ezob. 19. vers 18.

En weert de tugt van den Jongen niet / als gy
hem met de roede zult slaan / en zal hy niet sterben.
Gy zult hem met de roede slaan / ende zyne ziele
van de Helle redden. Ezob. 23. vers 13 / 14.

Opendare bestraffinge is beter dan verborgen
Liefde. Ezob. 27. vers 5.

De Roede der bestraffinge geeft wysheid / maar
een kind dat zig zelven gelaten is / beschaamt zyne
Moeder. Tugtigt uwen Zone / ende hy zal u
gerustigheid aandoen / ende hy zal uwe ziele ber-
makelikheden geven. Ezob. 29. vers 15. 17.

En verlangt niet na een grote menigte van
Kinderen / nog en verheugd u over Godloze Zo-
nen /

nen / Indien zy vermenigbuldigen / verheugd u
 ober haar niet / zo de bzeze des Heren by haar niet
 en is. Vertrouwt op haar leven niet / ende en agt
 haar menigte niet. Want een rechtbeerdige is be-
 ter dan zulke duizend. En 't is beter zonder kin-
 deren te sterben / dan Godloze kinderen.

Wie zynen Zone lief heeft die zal de roede al-
 tyd aan hem bezigen / op dat gy eindelijk aan hem
 verheugd word. Wie zyne Zone tuchtigt / za-
 ober hem berispt worden / en in 't midden der ber-
 maarde Lieden zal hy van hem roemen. Wie zy-
 nen Zone leerd / die zal zynen Opand tot jaloers-
 heid verwekken / ende in tegenwoordigheid der
 Dzienden zal hy ober hem bzoeplyk zyn. Is zyn Va-
 der gestorben / zo is 't als of hy niet gestorben en
 ware / want hy heeft na hem agtergelaten enen
 die hem gelik is. Zyr. 16. vers 1 / 2 / 3 / 4.

Wie zynen Zone afstrijft / die verbind zyne
 wonde / ende op elk roepen worden zyne inge-
 wanden ontroert.

En angetemt Daard word wrebelig / ende een
 angebonden Zoon word moettwillig.

Streeld u kind / ende het zal u berschrikken /
 speelt met hem ende het zal u bedroeben. Lagt
 niet met hem op dat u geen smerten oberkomen /
 ende gy ten laastten niet op uwe tanden bytet.

En geeft hem geen magt in der Jeugd / ende
 en oberziet zyne ontwetenheden niet.

Buigt zynen hals in der Jeugd / ende hzeekt
 zyne Tendenen terwyl hy nog een kind is / op
 dat hy niet t'entger tyd berhindert zynde / u on-
 gehoorzaam / en uwer zielen smerte zy.

Onderwipst uwen Zoon / ende maakt uw' werk
 van hem / op dat gy u niet en stoat aan zyne onge-
 regeltheit. Zyr. 39. vers 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12 / 13.

Ende geeft uwen Zoon ende Wpf / Broeder /
ende Dient / geen magt ober u / zo lange gy leeft.

Ende en geeft uwe goederen aan geen ander / op
dat gy niet (herouw hebbende) om dezelve behoefte
te smeken. Zo lange als gy nog leeft / ende aem
in u is / en geeft u zelven in niemands anders
magt ober: Want het is beter dat de kinderen u
smeken / dan dat gy na de handen uwer zonen
ziet. Zpr: 33. vers 19 / 20 / 21.

N E G E N D E T R A P.

Lerende, hoe men een Penne wel zal snyden, hou-
den en voeren &c. Als mede van de Punctua-
tien en Distinctien, in 't lezen e. schryven ge-
bruikelyk: Mitsgaders van de Abbreviatien.

De Voorgaande Crappen, van tred
tot tred, in ordre opgeklimmen zynde,
is u liden altes genoegsaam geleert, wat
tot den Speel en Leekhoude van no-
den is, zo gy onze onderwijzinge maar wel
hebt waargenomen. Volgt dan nu myn Ne-
gende Trap, die met recht mag beuoemt
worden: De kleine Schryf-konst, die *D L.*
zal leren een Penne wel te snyden, te houden,
ende te voeren; een fundament om u *L.*
leren wel te formen: ook perfect te schry-
ven; ende op dat dezen Trap mede mag
dieny door de genen, die zich wyder in 't
lezen wil offneny, om gescreven *S.*
keny, als Brieven, Kontrakten, ende anderzint,
te leren lezen, zo heb ikzo met een ge-
sge.

gegreven ſchrift laten drincken, te meer, om datze principalyk van de Sedyf houſt handelt: Alzo dat een iegelyk uit dit Boekken alleryander ſoorten van Boekken ende geſchreyen Brieven perſectelyk kan leren lezen. Ingeelyk verſcheide handey leren ſchryben.

Onerrigtinge, om te leren een goede Penne te ſnyden, of te bereiden.

Als men een Penne bereiden wil om te ſchryben, moet men hier op wel acht nemen: Zo gy u ſchrift of letteren, die gy in 't ſchryben maken wilt, zo als dan 't ſpits of pünkt der penne op de zyde een weinig hogere affnyden als 't ander eynde: in dieſe voegen dat de Penne, daarze kortſt is, op die zyde, in 't ſchryben, wat helt: maar zo u ſchrift heel recht moet wezen, gelyk men meestendeel doet in de ſtaande Nederlandſche, als ook in de Spaanſche, Romeinſche, florentynſche, en andere handey, maakt als dan dat beide de ſpitsen, ofte pünkten der Penne, even lang geſneden zyn: Als dan ſchryvende, maakt dat gy een geelyk woord, hoe lang het zelve ook mag wezen, alle Letteren van 't woord, aan mekanderen bind, ende, met een trek volkinder, ende en ligt de Penne geenzint op, voor en alle 't woord volkomelek zy geſchreven. Dit doende, zal u ſchrift, zonder enig twyffel, goed wezen.

De maniere om een Penne te voeren ofte houden.

De Penne versneden ende wel bereid zynde, moet men die honden, eerst met twee vingeren, te weten, met den Duim ende de Wyvinger, ofte in eerste vinger, daar toe dan een weinig voegende de naastvolgende, te weten, den middelsten vinger, sluitende dege drie vingeren also driehoekwyze om de Penne. Met de twee eerste moet men de Penne meest houden, den middelsten alleenlyk tot hulpe nemende, op dat de Penne, in die te vaster ter hand staak. Sy moet ook in 't scryven in vingeren recht uit steken, datze even gelyk zyn; Nog den middelsten een weinigje langer voegende in 't recht uitsteken, als de twee anderen, maar zo, dat den middelsten, op den vierden vinger, half ende half, ende den vierden op den kleinsten vinger. Van agter op leune; also dat de gehele hand alleenlyk op den kleinsten vinger moet steunen ofte rusten. Dit is nu van een Penne te sayden, ende wel te houden. Volgt nu de perfekte maniere om wel te leuen scryven.

Een goede onderwyzinge, om alle de Letteren wel te formeren, ende perfekt te schryven.

In den eersten moet een scryver weten, dat de Licgamen der Letteren moeten even groot zyn. De Letteren ofte rond of vierkant, eens deels gegoofdet of gesteeet; ende zommige gegoofdet ende gesteeet te

gaineij. Onder de ronden ende vierkante be-
 horeij, (a e m o r z b w y) ende deze makeij
 een bloot liggaam. Onder de gegoofde en-
 de gefteerte zyn zommige regt ofte dwars,
 d'andere boogwyze gegoofdet ofte gefteertet.
 De regt ende dwars gefteerte zyn deze (B g
 h l p z) maar de (f) ende de (s) zyn gegoofde
 ende gefteerte te zameij: En deze moeten
 begonneij worden omtrent de hoogte van een
 Letter, boven het liggaam der letteren
 daarze by staan: ende van daar afgedikkeet
 tot het onderfte deel toe van het liggaam,
 ende opwaards halve Maant wyze, van de
 flinker naar de rechterhand omgekromt; de
 hoogte ten minften van een letteren liggaam.

Ten tweeden, de hoofden ende fteerten, na
 haer regte mate, moeten zy zo lang als twee-
 maal het liggaam der letteren, bezonder
 van de dwars ende regte, als in de
 (d) wat boven de rondigheit des lichaams is,
 nameelyk de dwars trek, die moet zo lange
 zyn als tweemaal de onderfte, als in de (p q)
 ende (ij) regte gefteerte, ende in de (g z z)
 boogwyze gefteerte letteren.

Ten verden, deze zyn boogwyze gegoofde
 ende gefteerte letteren (B d h k l) ende deze
 worden begonneij regt boven 't liggaam van
 de letter, trekkende een of tweemaal zo
 hoge als 't liggaam, van de flinkerhand
 af naar de rechter, als een boogbaken ende
 van

TRAP DER JEUGD.

28. Day bobey weder recht meer, en de licha-
 men Day (b, v en w) moeten dan onder
 plat, ende dan rond op, tegen 't begin van 't
 hoofd omgetogen, ende gesloten worden, en
 de (g) onder Day de rechterhand na de
 linker omgetogen worden, en de (y) ter
 kontraire, van de linker na de rechterhand toe.

Ten vierden, de eindende (b) word getrok-
 ken, eerst op deze manier (b), ende als day
 rond, Day de rechterhand na de linker,
 boogwyze, omtrent zo hoog optrekkende, als
 't lichaam is, of weinig hoger.

Ten vyfden, de (t) word begonnen van bo-
 ven het spits, owerdwaars na de linkerhand
 toe, met de kant van de rechte trekkende,
 en het lichaam doorts tot beneden toe, met
 het plat van de rechte recht neder getrokken:
 Ende in 't seggden Day 't lichaam en de
 steert een dwaars streepken daar door haltende,
 heel fyn. 't Is niet nodig te gebruiken een
 dwaars streepken van 't spits der (t) want 't ge-
 men gebruik leert u de (t) maar simpel
 van boven tot beneden, met het plat der rechte
 te brengen, zonder onder aan enig plat te ma-
 ken, maar alleen in 't begin zyn rechte een
 weinig te lichten, en in 't aftrekken zyn rechte
 een weinig te drukken, of zwaarder te houden.
 En dit also getrokken, het dwaars streepken,
 't welk daar door gejaalt moet wezen, heel
 fyn maken als gezegd is. Men maakt ook som-

pley een (t) alleentlyk afstrekken als boven,
 n anders heel plat op deze manier (t); het
 elk meestendeel gesceied in 't eind der
 corden, en day gebruikt men het dwars
 reepken niet.

Ten lesten, met deze trek (l) 't welk een
 el) is, kunnen gemaakt worden (blykt) en met
 de (c) konnen gemaakt worden deze navolgende
 Lettere (a c d e o q) met den trek van (i) wor-
 ten begonnen (i y m n p f s r v w) also dat die deze
 re letteren (l c i) wel maken kan, men ik wab-
 tlyk dat het geel (a b c) wel kan scryven.

NOTA, dat de Letteren in u scry-
 ven zo veel spatie van malkanderen moeten
 hebben, dat 'er tusschen beiden een (i) kan staan:
 Ook mede tusschen uwo woorden de spatie van
 een (o) ofte ten hoogsten een (m) ten ware dat
 zy in het scryven enigen trek van een Let-
 ter zoud willen nyden: Voorts moeten uwo re-
 gelen zo verre van malkanderen staan, als
 ieder regel breed is: Also, dat de Lette-
 ren van d' ene regel d' ander niet en roeren, ten
 ware enige Lettere met geel lange
 trekken: Scryft ook uwo regels recht, hier
 wel op letkende, zal u Scryft goed zyn.

Van de Punctuatiën, Distinctiën, ofte
 onderscheidinge der Redenen, in 't le-
 zen ende schryven gebruikelyk.

Nadit alles aangewezen hebbende, kan ik
 niet nalaten, om u die te perfectere te

maken in 't lezen ende ſchryven, *V L*
 Door dezen Trap te leren al de Diſtinctien,
 Pünktuatien en Abbreviatien, die in onzen
 Nederlaſſen Gruk ofte ſchryften waarge-
 nommen ende geopſerveert moeten worden, want
 zo gy perfectelyk ende met verſtand wilt
 lezen, zo moet gy eerst weten, ende agt ne-
 men, waar gy in 't lezen moet ophouden ofte
 ruſten, om den zin wel te verſtaan, van 't
 gene gy leeft: anders is al u lezen ver-
 gees, en zonder begrip van zin. Maar in
 't ſchryven is *V L*. dit voornamelyk no-
 dig te weten. Want indien gy enige Brief of-
 te iets anders komt te ſchryven, zonder Di-
 ſtinctie ofte onderſceidinge der redenen, zou-
 de niemand uwe meninge te recht kon-
 nen verſtaay, nog begrypen: Daarom hebbe
 ik ook nodig gevonden dezen Trap der Diſtink-
 tien ende Pünktuatien (die anderzints me-
 de by de letterkonſt behoort) alhier by de ſchryf-
 konſt te ſtellen: Alzo men eerst vast moet
 konnen lezen, aler men de kragt der Pünk-
 tuatien kan begrypen: Maar in 't ſchryven
 moet men die in 't begin noodwendiglyk wel
 weten te maken, ende te verſtaan.

De Pünktuatien zyn dan deze.

- 1 /, Comma of Virgula.
- 2 ; Punkt-Comma, of Semi-Colon.
- 3 : Dubbelde Punkt, of Colon.
- 4 ? Interrogatio, of Vraagteken.

5. † Admiratio, of Verwonderingsteken.
6. . Punktum. Punkt / of Stippen.
7. ( ) Parenthesis, of Tusscheninstellingsteken.
8. - Copulatie, of t' zamenknoppinge.
9. - Divisio, of Scheidsteken.
10. ' Apostrophus, of Apheresis, dat is / Teken van wegneminge.

Van den Comma, of Virgula (/,)

Dit Teken word by de Grieken Comma genoemd, en by de Latynen Virgula, zyn figure in de Griekse en Latynse Schriften is aldus (,) maar in de hoog en Nederduitsche Stryk is 't een sequire zegt streepken, als hier (/) en met dit Teken worden onderscheiden de woorden, spreuken en de onvolkomene redenen, die van eenderlei materie sprekende zyn, nochtan buiten propoost, in den zelven zin, wat wyd uitloopen. En overal waar deze Comma of Virgula staat, moet men een kleinweinig rusten: ende zyn adem wat vergalen. Als by voorbeeld: Ik heb in de Schrifture van Job gelezen, dat hy hadde veel Kinderen, veel Rykdommen, veel Ossen, veel Koejen, veel Schapen, veel Kalveren, &c.

Van den Punkt Comma, of Semi-Colon (;)

Dit teken word gebrüikt om onderscheid te maken in een reden daar de volgende Spreuken van zin seynen te willen veranderen, ende nochtan dienen tot verklaringe en bevestinge van 't gene te voren is gezegt, beduidende een derde of vierde deel van een

Volkomely zyn, als by Voorbeeld: Zo zegt de Here, dat ik gebouwt hebbe breek ik af, ende dat ik geplant hebbe ruk ik uit; zelfs dit gansche Land &c. Ende waar men dezen Punkt-Comma of Semi-colon gedrukt ofte gescreven vind; daar moett men zyn asen do' helst langer versgaken, ende ruffen als by den (1).

Van den Dubbelde Punkt / ofte Colon (:)

De Dubbelde Punkt, of Colon, word gesteld agter een Vast reden, die een halven zin maakt, ofte een lid van enige Sententie, daar men nog iets byvoegen moett, om den Volkomely zin te besluiten, als by Voorbeeld: Alzo voer Eli met een onweder ten Hemel, end Eliza zag 't: Ende hy riep: Myn Vader myn Vader, wagen Israels, end zyné Ruiteren, ende hy en zag hem niet meer: ende hy vattede zyne Klederen, ende scheurdeze in twe stukken. Waar men dit Teken vind, moett men een zo lang ruffen als by een Comma, ende een weinigie langer als by een Semi-Colon.

Van de Interrogatio, of Draagteken (?)

Interrogatio, of het Draagteken, steld men als men iemand een Draagreden steld, ofte iemand iets afvraagt: ende word altoos agter de Draagredenen getekend, by Voorbeeld: David riep Abner: Zult gy niet antwoorden Abner? Doe antwoorde Abner: Wie zyt gy die tot den Koning roept? Doe zeide David tot Abner, zyt gy niet een Man, ende wie is

TRAP DER JEUGD.

63

u gelyk? Waaron dan, en hebt gy over uwen Here den Koning geen wagt gehouden? Op dit Vraagteken mag men zo langt rusten, als by den Colon.

Van de Admiratio, of teken der Verwonderinge/ ofte Verbaasheid (!)

Dit teken van Verwonderinge of Verbaasheid, moet men altyd stellen als men in 't scrjyven een reden voorgeeft van Verwonderinge, Verbaasheid, Verscrikkinge, of als men enige beklagte doct, als by voorbeeld: O! hoe ydel zyn de gedagten der Menschen! O ellendige, die gene, die na de Hoogheden der Wereld staan! die niet en begeren dan Rykdommen, Pragt ende hoge Staten! O hoe gelukkig is den stand der Armen, ende der genen die haar Brood eten in 't zweet hares aangezichts!

Van het teken Punktum (.)

Punktum, ofte Puntken, stelt men altyd als de reden ofte volkomen ofte gezees volmaakt is; Ende als gy scrjyft, zo moet gy altoof de Eerste Letter van het woord dat er aan volgd met een grote Voorletter, dat is, een Capitaal, ofte Hoofdletter, maken, doordien dat gy met dit Puntken de reden ofte zin hebt gesloten, en de andere wederom begiuney: Gy moet ook weten, dat men alle Officierken, ende alle namen van Menschen, Sedicken,

Lan-

64 TRAP DER JEUGD:

Landen, Steden, Dorpen, Planten, Bo-
men, Dingen, Berge, Gebieden, Ende
diegelyke meer, met een Capital ofte
Hoofdeletter moet schryven.

Parenthesis, of tusscheninstellingsteken ( )

Parenthesis, is in onze Tale te zeggen,
een tusscheninstelling, ende word ge-
steld, daar men iets tusschen de redenen
wil invoegen, om de materie die te
klaarder te doen verstaan, 't welk men,
zonder den zin te krenken, daar ook kan uit-
laten, ende word getekend met twee halve
Maantjes, waar van 't eerste halve
Maantje gesteld word in 't beginnel van 't
gene men insteld, die eigentlyk Parenthe-
sis word genoemd: ende het ander in 't ein-
de, wien name is Conclusio, ende wor-
den getekend aldus, by Voorbeeld: Als Croe-
si Zone Zag (die van naturen stom was)
dat een Soldaat zyn Vader wilde doortre-
ken &c.

Van de Copulatio in 't Latyn / Hyphon in 't Grieks
ende t' samenknopinge in 't Duits (-)

Copulatio, is in onze Tale een t' sa-
menknopinge, daar mede men twee woer-
den aan malkander knoopt, en word gesteld
aldus, by voorbeeld: School-meester, Wees-va-
der, Wind-molen, enz hier ziet men hoe de-
ze woorden met een Copulatio, dat is, Samen-
knopinge, worden aan een gegunden; maar dewyl
men

TRAP DER JEUGD!

65

Zien dat woorden zonder Scheidteken; genoegzaam kan wzen, als: Schoolmeester, Weesvader, Windmolen, enz. Zo word dit teken door tegenwoordig van de beste Nederlandsche Schryvers, gelyk mede van ons, in dit zintken sijnmaal, verworpen.

Van het Teken Divisio, (o)

Divisio, dat is een Verdelinge der Sillablen, en dat moet men gebruiken als men op 't kind van leigen regel, in 't schrijven, een woord van malkanderen moet deelen; doordien u de Linie te kort valt om het gele woord te volkenden, delende also 't woord met Sillablen, stellende als dan na de laatste gelatene Sillabe, het teken doorsz.

Van het Teken Apostrophus, (')

Apostrophus, is zo veel te zeggen, als een wegneming van een Vokalis, of zelfklinker, en word dit Teken aldus gesteld in de plaats van de Vokalis of zelfklinker is weggenomen, om aan te wyzen dat daar geen Vokalis is uitgelaten, als in deze woorden: d' eerste, d' Akker, d' eeuwige, t' onzent, t' uwent, t' allen tyden &c. in welke d' Apostrophus, moet staan agter de d' en t', om dat de uitgelaten Vokalis daar behoort te staan: wtekende de d' de: en de t' te, gelyk of er stond de, de eerste, de akker, de eeuwige, te onzent, te uwent, te allen tyden, &c. Weet ook, dat agter de d' nog t' geen Apostrophus mag

mag komen, ten by het volgende woord niet
 een Vokalis begint: gelyk gy in de vol-
 gende woorden ziet: want men mag niet feggen
 den, d' Heren, d' Staten, d' Gedeputeerden,
 d' Meester, maar de Heren, de Staten, de
 Gedeputeerden, &c. 't welke nochtan by ve-
 le Schryfenten grovelyk word misbrüikt.
 Somtyds gebrüikt men dit teken op een ander
 nummer, Ende word al dan een Apheresis;
 dat is, een Doornafneminge genoemd: hier
 word al dan het teken gesteld voor de 't
 of 's, also de Vokalis en andere letteren,
 aldaar voor weggenömen zyn, gelyk gy ziet
 in dezse woorden, 't is, 't was, 't zal, 't welk,
 't volk, 's morgens, 's avonds, 's nagts, &c.,
 al hier betekende de ('t) het, ('s) des, al of
 er stond, het is, het zal, het was, het welk,
 het volk, des morgens, des avonds, des
 nagts, &c.

Van de Abbreviatien, ofte Verkortingen der Nederlandsche Woorden en Sillaben.

Aangande de Abbreviatien, ofte Ver-
 kortingen der woorden in 't seggen, zyn
 in overloed in onze Nederlansche taal,
 en zo ik die alto wilde aanwyzen, begeefde
 alleen daar tot wel een groot Boek, zal
 dan hier nu slegts enige afbeelden, die
 meest bekend en in 't gebrüik zyn, al volgd:

TRAP DER JEUGD

Worlt: voor voorschreven; voorn. voor voord
 noemd; nz. voor niet; mz. voor met; dz. voor
 dat. hz. voor het of heid; Sr. voor Seigneur;
 Mr. voor Meester ofte Monsieur; Kon. Majest.
 voor Koninglyke Majesteit; Prinsel. Excell.
 voor Prinselyke Excellentie, Ged. voor Ge-
 daagde; Impetr. voor Impetrant; Reqr. voor
 Requiant of Request; Triumph voor Trium-
 phant; Sent. voor Sententie; Obl. voor Ouli-
 gatie, enz.

Toegift op de Negende Trap.

Dat dus verre van van de Distinct en gesproken
 hebbende / dunkt het ons nog nodig om van enige
 tekenen te spreken / die in onze Nederlandische Tale
 voornamelyk in de Digkonst, te passe komt.

Voort eerst, van het teken (.) Dit teken plaat-
 zen sommige Schryvers boven de ein woordē daer
 ze willen te kennen geben / dat'er zo veel als een
 Konzonante is uitgelaten / by woordzeld: Vie, me,
 voort Vrede, mede, ook boven een o wanneer men
 met verwondering uitroept o Heer! o God! enz.
 't welk wy voort een goed gebruik houden / om dat
 die getekende Letteren wat scherper woordē uitge-
 sproken / als een gemene e of o.

Ten tweden, van het teken (..) 't welk men ge-
 bruikt in woorden daer twee Vokalen naast elkan-
 der staan / die zig met een Sillabe komen te schel-
 den / als Joël, Daniël, Ezechiël, Ierël, geërgerd,
 geëindigt, Drieënic, Abigaël enz. 't welk wy me-
 de voort een zeer nodig en nuttig gebruik houden.

Ten derden, van het teken (') dit teken plagt
 men te gebruiken in dragen, zegen, pogen, of, enz.

Doch dit dunkt ons geheel onnodig / dewyl wy berzekert zyn / dat in die en diergelyke woorden de Vokalis zulken harden geluid geeft / datze gantsch niet met dit teken behoeft gerekent te worden.

TIENDE TRAP.

Lerende de eerste Fondamenten van de Rekenkonst.

L eert alle getallen noemen en uit te spreken / die gemaakt worden uit deze tien Cijfers nameljk: 1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 0.

Cijfer Getal.	Naam of waardpe.	Gemeen getal.	Cijfer Getal.	Naam of waardpe.	Gemeen getal.
1	Een	I	20	Twintig	XX
2	Twee	II	30	Dertig	XXX
3	Drie	III	40	Veertig	XL
4	Vier	IV	50	Opftig	L
5	Vyf	V	60	Zestig	LX
6	Zes	VI	70	Zeventig	LXX
7	Zeven	VII	80	Tagtendig	LXXX
8	Agt	VIII	90	Regentig	XC
9	Negen	IX	100	Honderd	c
10	Tien	X	200	Twoehonderd	cc
11	Elf	XI	300	Driehonderd	ccc
12	Twaalf	XII	400	Vierhonderd	cccc
13	Dertien	XIII	500	Opfhonderd	d
14	Veertien	XIV	600	Zeshonderd	dc
15	Opftien	XV	700	Zevenhonderd	dcc
16	Zestien	XVI	800	Agthonderd	dccc
17	Zeventiē	XVII	900	Regenhonderd	cm
18	Agtien	XVIII	1000	Duizent	m
19	Regentiē	XIX	2000	Twoeduizent	mm

TRAP DER JEUGD.

Nog op een ander manier.

Die zyn Getallen al „ te noemen niet en weet,
Van Rekening en zal „ by geven geen bescheet.

Getallen van	1
tienden	12
honderden	123
duizenden	1234
tienduizenden	12345
honderd Duizenden	123456
Milljoenen	1234567
tiens Milljoenen	12345678
honderd Milljoenen	123456789
duizend Milljoenen	1234567890

1 Een.

12 Twaalf.

123 Honderd drie en twintig.

1234 Duizent twee hondert vier en dertig.

12345 12 Duizent 3 hondert vijf en veertig.

123456 Honderd 23 duizent / 4 hondert 56.

1234567 Honderd 23 hondert duizent / 4 duizent

5 hondert zeven en zestig.

12345678 Twaalf hondert / 34 hondert duizent

5 duizent 6 hondert agt en zeventig.

Additio of optellinge.

zeert hoe men verscheiden poszelen van getallen / in een Somma zal brengen.

Als by voorbeeld: hier ter zyden staat 9 gulden 5 guld. en 3 guld. en 7 guld. onder malkanderen: Om die tot een Somma te brengen / zo begint te werken van onderen op / en zegt / 7 en 3 maakt 10 / en 5 maakt 15 en 9 maakt 24. Zo is van u Somma volmaakt / en belooft 24 guld. stels die onder

onder die Linie die onder de boorschreben Somma staan / gelijk hier boor te zien is.

25 | Hier staan nu ter zuden 25 guld. 62 guld.
 62 | ende 34 gulden: Om deze drie delen in
 34 | een te brengen / zo begint te werken onder
 — | aan de somma / te weten / van 4 af / lo-
 121 | pende opwaards / en zegt van / 4 en 2
 de rye van 5 / 2 en 4 enkele getallen zyn / en de rye
 van 2 / 6 en 3 tien en zyn / daarom steld de 1 van
 11 onder de 4 / nu behoudt gij / teld die met de naaste
 rye van onder op / en zegt 1 en 3 is 4 / en 6 is 10 /
 en 2 is 12 / steld die 12 onder de boor 3. somma by
 de 1 die gij onder de 4 gesteld hebt / zo is deze
 somma ook volmaakt / en belooft 121 gulden / ge-
 lyk gij hier boven ziet.

Guld.	Stuib.	Penn.	Een Koopman geeft
476	- 12	- 9	uit 476 guld. 12 stuib.
779	- 4	- 6	9 penn. nog 779 guld.
325	- 5	- 12	4 stuib. 6 penn. nog
345	- 18	- 14	35 guld. 5 stuib. 12
			penn. nog 345 gulden

1927 - 1 - 9 | 18 stuib 14 penn. Vra-
 ge: hoe veel dat hy uitgegeven heeft? Steld deze
 getallen onder malkanderen / gelijke hier ter zuden
 staan. Nu begint van de rechterhand af / zeg-
 gende 4 en 2 is 6 / en 6 maken 12 / en 9 maken
 21. Dan gaat na de volgende linie / van dewelke
 elk getal zo veel als 0 doet / en zegt 21 en 10
 is 3 / en 10 is 41. Nu bewijf de penningen hier
 mede opgeteld zyn / zo moet men geen 41 daar
 onderstellen / maar overleggen hoe veel stuibers /
 (het welk de naam is van de boorgaande getallen)
 dat 41 penningen maken / en men vind 2 stuib.

bers / en schieten 9 penningen ober / die men onder de opgetelde Linte der penningen stelt / bewoel dezelve geen hese stutbers en maken / en de 2 die stutbers zyn / doet men by de stutbers / zeggende 2 en 8. maken 10 / en 5 is 15 / en 4 is 19 / en 2 is 21 / en 10 als boren is 31 / en 10 is 41. bewelke 2 gulden en 1 stutber maken / derhalben zet men / onder de opgetelde Linte der stutbers en doet 2 by de volgende Linte der guldens / werkende dan als bore / zulkis hat de uytgift hier af is / 1927 gulden / 1 stutber 9 penningen / als blykt by 't boezscheben boezbeglo.

Guld.	stutb.	pen.	Guld.	stutb.	pen.
1348	1901	19	1231	764	32
2589	1187	10	96	488	20
2334	1117	2	8	542	6
3499	1201	10	9	847	83
9708	3328	6	1586	2	14

Proeve van Additio: 1692

Magte of het gebeurde / dat men verpeltigt ware / als men zyn werck boezacht hadde / of dat kennens acht dat by zich bedicht magte hebben in 't optellen / zo handt wy in de Somma boezere werpende al de 9 daer wy / en de Coffer die gy dan onderhoort van de Somma / worden anderen gelyk zyn / die gy uit het fact boezonderhaardt zult / als gy van gelyke de 9 daer mede uitgewoepen hebt.

N O T A

Men kan de Additio proberen / dooz 't opgetelde van boven / weert neederwaarts te tellen / en obereenkomendes gied. De Substractio probeert men dooz Additio: de Multiplicatio dooz Divisio: en Divisio weder dooz Multiplicatio.

Substractio, ofte Afrekkinge.

Dient om het minste getal van het meeste af te trekken / 't welke gedaan zynde / zo werd het overblyffel de rest genaamt. Hier zyu bier zagen aan te merken; Eerstelyk de Schuld; ten tweeden / de betalinge; ten derden / de Rest; en ten vierden / de Proeve.

Schuld	564	Wozwereld: een koopman is
Betalinge	431	Schuldig 565 gulden / waer op
Rest	134	hy dan betaalt 431 gulden.
Proeve	565	Vrage hoe veel nog de rest blyft?

Om dit te weten / moet men vooreerst de Schuld opstellen / en onder dezelve de betalinge / en beginnende aan de rechterhand van onder opwaards / zeggende / 1 van 5 blyft 4 en steld de 4 onder de 1. daar na 3 van 6 blyft 3 en steld die 3 onder de 3 / daar na zegt 4 van 5 blyft 1 ende steld hier onder de 4. Rest dan nog 134 gulden.

Om nu hier af de Proeve te waken / zo adbered de Reste 134 met de betalinge 431 die moeten tezamen weder eben zo haer uitmaken als de bovenste Schuld bedraagt / te weten 565 gelyk gy hier boven ter zyden getekent giet: En dit is de rechte Proeve van Substractio.

Guld.	Stuiv.	Pen.	Guld.	Stuiv.	Pen.
S. 3456	- 9	- 8	S. 58532	- 9	- 9
B. 3345	- 7	- 5	B. 34221	- 7	- 3
R. 111	- 2	- 3	R. 24311	- 2	- 6
P. 3456	- 9	- 8	P. 58532	- 9	- 9

Multiplicatio, of Vermenigvuldige.

Leert een Getal / door hem zelven / of door eenig ander Getal vermenigvuldigen / waer toe nodig is deze volgende Tafel wel vastteyft van buiten te kennen.

Tafel van Multiplicatio.

2 maal	$\left. \begin{matrix} 2 \\ 3 \\ 4 \\ 5 \\ 6 \end{matrix} \right\}$	is	$\left. \begin{matrix} 4 \\ 6 \\ 8 \\ 10 \\ 12 \end{matrix} \right\}$		5 maal	$\left. \begin{matrix} 5 \\ 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \end{matrix} \right\}$	is	$\left. \begin{matrix} 25 \\ 30 \\ 35 \\ 40 \\ 45 \end{matrix} \right\}$
	$\left. \begin{matrix} 7 \\ 8 \\ 9 \end{matrix} \right\}$		$\left. \begin{matrix} 14 \\ 16 \\ 18 \end{matrix} \right\}$			$\left. \begin{matrix} 10 \\ 11 \\ 12 \end{matrix} \right\}$		$\left. \begin{matrix} 36 \\ 42 \\ 48 \end{matrix} \right\}$
	$\left. \begin{matrix} 3 \\ 4 \\ 5 \\ 6 \end{matrix} \right\}$		$\left. \begin{matrix} 9 \\ 12 \\ 15 \\ 18 \end{matrix} \right\}$		6 maal	$\left. \begin{matrix} 6 \\ 7 \\ 8 \\ 9 \end{matrix} \right\}$	is	$\left. \begin{matrix} 36 \\ 42 \\ 48 \\ 54 \end{matrix} \right\}$
3 maal	$\left. \begin{matrix} 5 \\ 6 \end{matrix} \right\}$	is	$\left. \begin{matrix} 15 \\ 18 \end{matrix} \right\}$			$\left. \begin{matrix} 7 \\ 8 \\ 9 \end{matrix} \right\}$		$\left. \begin{matrix} 49 \\ 56 \\ 63 \end{matrix} \right\}$
	$\left. \begin{matrix} 7 \\ 8 \\ 9 \end{matrix} \right\}$		$\left. \begin{matrix} 21 \\ 24 \\ 27 \end{matrix} \right\}$		7 maal	$\left. \begin{matrix} 8 \\ 9 \end{matrix} \right\}$	is	$\left. \begin{matrix} 63 \\ 64 \\ 72 \end{matrix} \right\}$
	$\left. \begin{matrix} 4 \\ 5 \\ 6 \end{matrix} \right\}$		$\left. \begin{matrix} 16 \\ 20 \\ 24 \end{matrix} \right\}$		8 maal	$\left. \begin{matrix} 9 \end{matrix} \right\}$	is	$\left. \begin{matrix} 81 \end{matrix} \right\}$
4 maal	$\left. \begin{matrix} 6 \end{matrix} \right\}$	is	$\left. \begin{matrix} 24 \end{matrix} \right\}$		9 maal	9	is	81
	$\left. \begin{matrix} 7 \\ 8 \\ 9 \end{matrix} \right\}$		$\left. \begin{matrix} 28 \\ 32 \\ 36 \end{matrix} \right\}$		10 maal	10	is	100

Met welke Tafel wy dezen Trap van de Fundamenten der Rekenkonst zullen besluiten / alzo wy H.C. niet meer als 't beginsel der hoorschrijven Konst / voorgenomen hebben te onderwyzen.

E L F D E T R A P.

Begrypende verscheiden Stigtelyke en Leetzame
Rymspreukjes.

Bemindde Liefhebbers! hier geef ik u nog een-
zeer Leetzame / Stigtelyke / en aandagtige
Werskens in rym / met herscheiden soorten van
Letteren gebruikt / om H. T. daar door zo wel in 't
lezen als schryben in de Gymnast (die nu zeer in
zwang gaat mede allengskens te oeffenen; zom-
wige derselbe Werskens somtyds na schrybende /
enige altemet lezende / of te ook van buiten leren-
de / daar gy day best toe genegen zult zyn / want
de Gymnast bermakelgh / zinngh ende doordrin-
gende is / om den Mensch tot den ghenen aan te zet-
ten Hope dat H. T. deze wyne moeite en arbeid
niet onaangenaam zal zyn.

Als een 't een Kind maar die u leert,
En hondt u hart niet afgekeert,
Wanneer my iemand leren wil,
Ik maak in 't leren geen verstill;
Wanneer het goed is 't geen ik leer,
Laat Leren my, of Knecht of Heer,
Laat Leren my, of Wyf of Man,
Wanneer ik slecht wat Leren kan,
Die zal het groot of klein van schyn,
Oetd' hier in myn Meester zyn.

Wagt u Jonge Jeugd voor 't kwaad,
Of het nu schon in zwange gaat,
Laat geen Dag ten einde gaan,
Of gy hebt wat goeds gedaans.

Met uw gemoed naar boven ziet /
Niet al de Warfche dingen niet.

't Verftand geoeffend vlytelyk,
Zal worden van geleertheit ryk,
Maar geffend gy het niet te deeg,
En laar het leggen luy en leeg,
Zo zal 't vervuilen en op 't leest,
Niet worden dan een zonden neest.

Wanneer een Meester leert om wys /
En 't kind wel hoort zo word het wys.

Wanneer het in de Schole tracht /

Naar wysheid die men hoge acht /

Zo moet een Meester aan zyn hand /

Zyn lere passen naar 't berftand.

De Leerling moet ook aan zyn en /

Zyn ore leuen straffe daar by /

Wel horen en wel leren maakt /

Dat 't kind aan de wyse wysheid raakt.

Die in haar jonge Jeugd bekwame konften leren,

Dat zal haar groene tyd en gryze jaren oren,

Dat is de beste fchat die 't huis en overal,

Haar teergeld, haar vermaak, haar deunier wezen zal

Als 't ongeluk den Mensch maakt arm, berooft en bloot,

Zo helpt de trouwe Konst zyn Meester in den nood.

Wendt jonge jeugd het oog van 's werelds ydelheden

Die by den mensch als schoon geagt zyn hier beneden

Maar ftiert, o domme jeugd! daar u de deugd gebiedt,

Daar zyn geen dingen schoon dan die men niet en ziet

O Jeugd! wilt tot de Miere gaan,

Op dat h' geen gebick mag slaan,

Zo wie niet spaard het regter tyd,

Verliest zyn goud en honger lyd.

78 TRAP DER JEUGD.

Al wat men na verlies niet weder kan bekomen,
Dient nauw tezyngespaart, en neerftig waargenomen
Ziet al wat eeuwig duurt, word in der tyd gezogt
De tyd, de nutte tyd, dient uit te zyn gekogt.

De fchaamt' omtrent de teere Jeugd /
Dat is een teken van de deugd /
Een teken van een zagten aard /
Die hondert goede dingen baart.

Wellust werd gekogt met pyn,
En zal altyd fchadelyk zyn.

Bedwingt het Ruyken jong en teer /
Daar geen bedwang is / is geen eer.

*Neemt waar, die midd'len u gezonden van den Heer,
God helpt die, die niet luy, zich zelve stelt te weer.*

Een Jongman buigt zich neer, vernedert zyne
zinnen,
Wanneer de wysheid zelfs, hem onderwyst van
binnen,
Maar ledig van de leer des Wysheids staat hy
hoog,
Verheft zich zelve stout, en pronkt maar wat
in 'toog.

Uw' oog moet miffen op het goed /
Uw' ooz maar booz de Deugd opdoet /
De reft laat lopen / en uw' ziel
Zal huygen 't geen haer wel bebet.

*Hoe zalig leeft en sterft de man,
Die hier wel leeft en fterven kan.*

Een nodig Mensch heeft groot gefwel /
Wanneer het gaat zyn Naften wel.

Ach! hoe is de Mensch verblind,
 Die alleen zyn vleesch bemind;
 Die de zotte Wereld kiest,
 En zyn waarde Ziel verliest.

Die zig laat eer aandoen / meer als het hem betaamt
 Is weerd / geweldig trots / of gek te zyn genaamt.

Betrouwt geen Hypocryt, of vriend op valsche grond
 Die anders is in 't Hart, en anders in den Mond,
 Van voren is hy wit, en bied u vriendschap aan,
 Van agter is hy zwart, van haat en nyd belaan.

Daar is geen weg zo kwaad /
 Daar de deugd niet door en gaat.

*Hoe rolt het los geluk, hoe gaan des werelds zaken;
 't Is Rook, 't is enkel Wind, al wat de Menschen maken
 Haar voorspoet, Eer en Staat, haar boogst geagte goed
 Gaat schieklyk op en neer; gelyk als Ebb' en Vloed.*

In 't straffen God wel langzaam is /
 Maar als hy straft hy straft gewis.

De zegen Gods maakt ryk, zyn ogen voor ons waken
 Ei wild dan niet te zeer naar d'Aardsche Goed'ren
 haken.

Maar zoekt eerst Godes Ryk, en zyn Gerechtigheid
 Kost, Kled'ren, Drank en Huis, is u dan al bereid.

*Die leugen spreekt zo voor als naar,
 Wordt niet geloofd, al spreekt by waar.*

*Die daar een Ambagt heeft geleert,
 Die heeft ter nood waar op hy leert,
 Een Ambagt zo gering men doekt,
 Dat niet zyn eigen Meester doekt.*

TRAP DER JEUGDIT
De geest vergaat / 't berstand verdort /
Wanneer het niet geoeffend wordt.

En zegt niet alles wat gy weet,
Geloof ook niet wat elk uitmeet;
Nog doet niet alles wat gy kond,
Nog lust niet al wat lust uw mond.

Wanneer den angst ons 't meest overbaast,
Den is Gods hulp ons 't allernaast.

Een kwaad gemofd haard grote pyu,
Die wel doen, blyd en vrolyk zyn.

Een Dgand die daar hupst / en zal u niet verraden /
Al maakt hy veel gebaars / veel mindet zal hy
schaden;
Maar die daar stopgt die zal u hrenken onbertwagt
En geben u een strek / eer dat gy 't zyt verbagt.

Het leren werd niet ingedrongen,
De lust moet wezen in den Jongen.

Zodanig als de Mensch heeft afgeleid zyn Leden,
Zodanig zal de Mensch voor Godes oordeel treden;
Zodanig als de Mensch daalt neder in het graf,
Zodanig ryst by op, in vreugd of belsebe straf.

Die zorg'loos zich verlaat / op bystand van zyn
Vrinden /

Die zal zich in den nood / zeerlyk bezogē vinden

Witte Raven vind men zelden,
Alzo zelden vind men trouw;
Maar die haar hoop op God stelden,
Hadden daar van nooit berouw.

Het kind van boze Geest, verbeterd en veraerd,
Na dat der Oud'ren Tucht de Roed'gebruiki of spaart

TRAP DER JEUGD. 99

Ach! 't is een nietig ding / dat wy hier Schoon-
heid noemen /

Daar op de Wereld stoft / daar han de Vrouwen
roemen /

Neemt weg een enkel bel / al wat daar onder
leid /

Is niet als hulle stank / en regte builigheid.

't Is alles wel, als 'teind' is wel,

Maar 'teinde maakt ons dikwyls spel.

Al slaapt de waarheid voor een tyd,

Zy word gewekt tot lügen spyt.

Voor den Mensch is 't ligt te liegen,

Maar wie kan **S O S** Dog bedriegē?

Wat scherp is in de mond, dat doet de spyze smaken

't Is Peper, Zout, Azyn, die goede Soufe maken.

Geest kinders zoete koek, de vrouwen nieuwe most

Wat op de Tonge byt, is regte Mannen kost.

Zo Jonge Luiden wisten 't wel,

En Oude Luiden konden 't spel,

Geen van hun beiden zouden ooit,

Zo lang zy leven, zyn berooid.

Wat is 't van 's Werelds bzeugd? de jeugd is

haast verdwonen /

En met de snelle jeugd / gaat ook de bzeugd

daar henen /

En als den korten dag ten einde is ge-

gaan /

Wat bzeugde? wat verbzet? het is 'er mee

gegaan.

*Een kwalijk opgetrokken Kind,
En is niet beter als een Rind,
De Kinders zyn, of hard, of zagt,
Na dat zy worden opgebracht.*

En oordeelt niet, maar 't oordeel schort,
Op dat gy niet geoordeeld word,
Want met de mate die gy meet,
Zult gy daar na ook zyn besteed.

*Hy is van Geste en Wygeid met,
Die altyd op het kind' let.*

De Ikel word van den drop allengskens op-
geeten /
Het Staal word door de fugt / en met 'er tyd bet-
steten /
Al valt den Eiken Boom / niet juist den eersten
slag
Wij buigt zyn stiele huin op 't einde van den dag.

Een Gierigaart die sprak, dat hy veel lieverwonne
Een lepel gouds, als van verstands een volle tonne
Maar een konstlievend man acht meer in zyn ge-
woed,

Een droppel Wysheid, als een hele zee vol goed.

*En doet geen Kosten wie gy zyt,
Meer als uw' Winst en Rente lyd.*

Wat de Waer' wy al te zaam behoren /
De dood die komt ons alle by /
Wij werden ongelijk geboren /
Maar in gelykheid sterben wy.

Gelyk als mensch en mensch verschillen in de leden
Zo is ook Mensch en Mensch verscheiden in de leden
Gelyk als Mensch en Mensch verschillen inde spys
Zo heeft ook ieder Mensch een onderscheiden wys.

TRAP DER JEUGD.

81

*Al wat beginsel heeft ontfaan,
Dan moet eens tot bet einde gaan;
En wat 'er ooit geboren was,
Dat moet al sterven vroeg of ras.*

Eilaas wat is den Mensch, een wind, een rook,
een wazem.

Een schaduw zonder lys, een damp, een ligten azem
Een mist, een schrale lugt, een teer en nietig vat,
Een broze aarden pot, en ik en weet niet wat.
Een bziend moet om een bziend / een oud gebzeek
beriaten /

Een bziend moet om een bziend / zan eigen we-
zen haten /

En worden als een bziend : een bziend moet om
een bziend /

Dzptwillig onderstaan / ook dat hem niet en dient.

*Dit met den Goeden omme gaat,
Ey acgt ik nooit myn levey kwaad,
Ey dit met Kwaden veel verkeerd,
Ey heb ik nooit voor goet gekeerd.*

Wilt gy reizen door het Land,
Hebt vyf dingen by der hand,
Hebt voor eerst een Ezels oor,
Dat is, past op u gehoor;
Hebt de Ogen van een Valk,
Dat is, let op menig schalk:
Hebt de benen van een Hert,
Ziet dat gy niet gevangen wert;
Hebt dan nog een Verkens muil,
Dat 's gezeid, ontziet geen vuil;
Hebt vooral een Kemels rug,
Voor geluk of ongeluk.

't Is een was Mensch die kan zien:
Wat hy doen moet of moet blien /

TRAP DER JEUGD.

Maar nog wijzer is de Man /
Die zyn Fouten merken kan /
Alberwagt / die zonder nod /
Scheld zyns naastens misdadaat hant.

Die in de weelde zyn gewend,
En van droefheid nooit geschend,
Die 'tgeluk van alle kant,
Valt gelyk als in de hand,
Vallen dikmaals onder voet,
Door haar al te grote goed,
Al te hoog verheven staat,
Door zyn zwaa ' om lege gaat.

Ey grote Rab en daar niet in,
Ey grote Rant zonder Rin,
Ey grote Stad en weinig Lien,
Ey grote Beurt en niet Voorzien,
Een grote Scijne en weinig brand,
Ey grote Kop en klein Verstand.

Eere die de Wysheid geeft,
Altyd bloeit en altyd leeft.
Die geleert is en begaafd,
Die zyn borst met wysheid laaft,
Haat nog Hoon, nog lange Tyd,
Nooit zyn Naam o Eer verstyf,
Een geleerd, verstandig Man,
Na den dood nog leven kan.

God en niemand meer te vrezen,
Weldoen, altyd vrolyk wezen,
Eer aandoen zyn Ov'righeid,
Leven vroom in stilligheid,
Buiten dienst van Hof en Kerk,
Vlytig by zyn eigen werk,
Goed ter nooddrift, en geen meer,
Zulk een leven ik begeer.

TWAALFDE TRAP.

Lerende allerhande Koleuren van Inkt te maken;
Ook Goud en Zilver uit de Penne te schryven,
met nog eenige aardige sekreten der Penne.

Nu hoor 't lest tot een toegift / Indien gy **W.C.**
Schryft met enigerhande Koleuren berstieren
wildet / en geerne zult weten / hoe men aller-
hande soorten van Inkt zoude kunnen maken /
zoo heb ik 't meeste deel der Inkten en Koleuren ic
daar toe nodig / alhier gesteld: daar en boven op
wat maniere gy met Goud en zilver zult mogen
schryben: ook mede de Temperature tot alle Ko-
leuren te maken. Hier by heb ik ook nog enige
Sekreten der Penne gesteld / alles tot **W.C.** oef-
feninge / geyf / lust / vermaak en profyt.

Om zeer goeden zwarten Inkt te maken.

Neemt anderhalf pond Regenwaters / en doet
daar in zes lood gebroken Galnoten / en laat
't zo staan twee dagen in de Zonne. Dan doet er
nog by vier loot Engers Koperrood klein gesto-
ten / roerd 't wel onder een met een stok / en stelt
het wederom twee dagen in de Zonne. Ten laat-
sten doet daar nog in twee lood gomme van Arabië
die zeer klaar is / en klein gestoren / met twee lood
Banaanappels schellen / indien gy die bekomt
kint. Dan laat 't een weinig zieden met een zagt
vuur / en giet 't klaar boven af / dan zult gy 't mo-
gen bewaren in een glas of loden Vat / en 't zal
zeer zwarten en uitermaten goeden Inkt wezen.

Ben andere maniere om met der haast goeden
zwarten Inkt te maken.

Gy zult nemē drie Potten Wijn / een vierendeel
van een pond Galnoten in stukken gebroken
en

en laafte zieden in de boozschreben Wijn/altgd wel
 omgerende / zo dat een derde deel van der Wijn in
 gezoden is: Neemt het als dan van 't buur / en
 nog salto zynde / doet er een bierendeele pants ho-
 perrood in / en roerd het nog een wple 1808 wel / en
 laat 't dan staan tot des anderen daags: Neemt dan
 een ander Pot of Kruiske / daar in gg die Inkt wilt
 laten / en roerd hem eerst wel omme / en zagt hem
 door een Doek of Cheems in een anderen Pot / en
 doet er dan in byf oncen Gomme / en gg zal
 zeer goed en zwart zpn.

Om Roden Vermillioen Inkt te maken.

NeeMt Vermillioen / en byst 't op een steen
 heel fyn met schoon water tot het geelagtig
 word / en dezelve gewreven zynde / zult gg 't zelve
 Vermillioen leggen in een stuk Kerpis / 't welk gg
 hol gemaakt zult hebben / daar zal de bogtigheid in
 trekken / en droog zynde / doet 't in een doekshen.
 Als gg nu de Vermillioen bezigen wilt / neemt daar
 van zo veel gg wilt / mengtze met geprepareert
 klaar Eije / ofte wit van een Eije / zo dik als Brpe /
 laafte in de Zonne drogen in een Glas / en wel ge-
 droogt zynde doet het in een doekshen / en willen-
 de Hoed schryden / mengt meest met water en klaar
 Eije. Nota / zo in uwe berwe enige blaasshens
 of dobbelshens komen / zo neemt wat Materie uit
 uwe Oren / of een droppelshen ofte galle / of een
 weinig Merre / doet het in de Berwe / zo zullen
 in 't roeren berdwynen.

Een goede maniere om Brezilie te bereiden.

NeeMt een Mengelen goed klaar oud Bier / hoe
 gemene Roemers oud Regenwater / een roemer
 Wijn azyn / doet daar in een halfpand Brezilie /
 drie loat witte klare Wijn / en een loat Gomme
 Tragant / zied het te zamen op de helfte / en
 giet

giet het als dan klaar af / en behoud het reinelyk dat er geen stof nog builigheid in home / 't word hoe langer hoe schoonder.

Nog een maniere om heel schoon Rood
Brezilie te maken.

Neemt een loot Brezillen hout / klein gemalen byhang 30 deel Aluinſ ook gebroken in een half pintſ pothen / en daar op Regenwater gegoten / tot dat het hout bedekt iſ / laar het een nagt weken / doet er dan 'ſ morgens 30 deel wjn Azyn toe / dat het pothen op drievingeren breed bedekt zy ; ziedet dit te zamen / tot dat het bierendeel of te meer ingezoben iſ / op zult het dikwyl iſ onder 't zieden ontroeren / daar na zult op 't zelve door een doek zagen / in eenen schonen Pot / ſtopt hem wel dicht / 't zal goeden Inkt zyn.

Om ſchoonen blauwen Inkt te maken.

Neemt wel gezuiverde Smalte / mengtze met Gombwater / en dat matig / dat het niet te dik en zy ; En om de proebe daar van te doen zo maakt een Letter of twee met de Smalte / en droog zynde / legt er een ſchoon Papier op / wyſt dat Papier / 't welk op de Letter leid / ſtop met er hand / dlyft de Smalte aan 't Papier hangen / zo moet er meet gomme in. Om wel met de boorz. Smalte te mogen ſchryben / zo moet men een flappe lange genedde Pen hebben. Zo de smalte te zuin word door 't ſtaan / zo giet het Gombwater af / en doet er klaar water op / roerd het wel om / en laatze zinken / en giet als dan het water daar van tot datze weder ſchoon iſ / en als opze wederom bezigen wilt / giet er het Gombwater op als baren.

Om op drierhande manieren Gelen Inkt te maken.

Neemt Opigment of Auripigmentum ſpp gebreken / met klaar Eijſe getemperd / iſ gelen Inkt.

Desgelyks Saffraan met Eijerborens gemengd / is goeden gelen Inkt.

Item / Saffraan geweeht in bersche klaare Ei / een rimaal lang / giet dat geel Eiwater in een potken ofte schelpen / en tempert daar wat bereide Mastikot in / 't is ook schone gelen Inkt.

Om groene Inkt te maken, daar men mede Schryven en Verven mag.)

Neemt Spans groen / Litargium en Kwikzilver / stamp 't wel al te zamen met hinderpisse / daar na schryft er / beeft er / of schildert er mede / en gij zult een zeer schone Kolor zien / als of het Emerand Derwe waer.

Een goede manier om goud te bereiden dat men daar mede schryven kan.

Neemt oprechte Salarmoniak / en zeer het Gamwater / dat moet men zo lange byden tot dat 't een papken word / en als dan zal men een blad geslagen goud tevens nemen / en dat daer wel onder byden tot dat het klein zy / en als dan zal men wederom een ander nemen / en dat ook also gebreken zunde / wederom een ander / tot dat gij des gouds genoeg hebt. Nota. Dat hetzelfde goud wel een ure gebreken moet worden / neemt het als dan wel rein op / en doet het in een zuiver glazen Schale / met zeer klaare en zuiver regenwater / 't zeibe lauw makende / roeret als dan niet een zuiver beekken wel onder malhanderen / en laat het staan zinken / giet het water zoetelgh af / vuld het wederom met schoon water en roerd het om gij moet het water zo dikwyls afgieten / en wederom hers opgieten / tot dat alle bettigheid en onzuiverheid wel af is / en als dan zult gij 't goud zoethens met een schoon Pensel in een schelpen doen /

doen / en verpactden 't in de schetse / laat het als
 dan drogen. Als g' gebuiken wilt zult g' haac
 en dun **Gomwater** nemen / en gebuiken zo 't u
 lief / m'kende niet meer als g' van noden hebt.
 Om syn **Good** te dieken, dat men daer mede
 Schilde ofte Schryft met **Pencelen**.

Neeemt geslagen goud / en hier druppelen ha-
 ning / mengt 't al te zamen wel / en doet het
 in een glaasken. En als g' het te werke stelt wilt
 zo verwerd het met **Gomwater** / en 't is gedaen.
 Om met **Zilver** uit de **Penne** ofte **Pencelen**
 te schryven.

Wilt g' nu **Zilver** bereyden / om daer mede uit
 de **Penne** ofte uit de **Pencelen** te schryben / zo
 handelt daarmede op dezelfde wyse / en mantelt
 als hier oben van 't goud is gezeid / behalven dat
 g' in plaats van geslagene **Goudbladen** / zult moe-
 ten nemen geslagene **Zilverbladen** : De rest al-
 les gelijc als met het goud.

Om verheve e **Letteren** van **Goud**
 en **Zilver** te maken.

Neeemt twee ballen. **Loos** / maaktze wel
 schoon en stontze / en pers er het sap uit zo
 steef als g' meugt. Dan doet er in een luttel **Inke**
 zo dat het zwaert is / of een luttel **Saffraan** zon-
 der **Inkt** / en schryft daer mede grootachtige **Let-
 ters** of andere / en laatze drogen. Daar na zo
 overtrektze nog eens / om die zo dik te maken als
 g' begeert / en laatze drogen. Als g' u goud daer
 op leggen wilt / zo maaktze warm met uwen aas-
 sem / en legget daer op u goudblad / dan bedekt 't
 terstond met harpen en bybet / zo zal der afgaan
 dat niet gebat heeft. Zo doende zal u werk ver-
 guld blyben / en verheben / 't welk lustig zal we-
 zen om te zien.

Om te schryven dat men niet kan lezen als
by nacht.

Menget Brandewyn en gestoten almhout
te zamen / 't welk 's nachts glim / en schryft
daar mede op droog Papier / zo zal men 't niet kun-
nen lezen als in het nacht by donkeren.

Om Letteren te schryven die niet lezelyk zyn
dan tegen het Vuur.

Ze neemt Salarmoniak, stotet wel klein / en
beert het in water / dan schryft daar mede wat
u bevest op schoon Papier / ende laat het droogen.
Als gy 't lezen wilt houd het Papier er tegen 't Vuur
en gy zult 't wel lezen. Oste neemt Lindoen sap of
te sap van Aluin / en wat gy daar mede schryft / en
is niet lezelyk dan tegen 't Vuur.

Om Letters en Inktplakken uit te doen op 't Papier.

Ze neemt Salpeter en Ongetrooperrood dan
zelk een pond / disteleer 't te samen. Dan neemt
ren Spongie / ende maakt die nat in dit Water / en
bryft daar mede de Letters / zo zullen zy terstond
uitgaan. Oste anders neemt Paeder van wit been
ende Pleister / 4 lood / brybet wel klein en mengtze
te zamen / en tempertze dan met een dooike van een
Ei / en bestrykt daar mede de Letters / en laatze
alzo droogen. Dit gedaan zynde / schryft het af met
een Pennemes / zo zal 't Papier wit blyven.

Een water dat de Letteren terstond etet van
't Papier

Ze neemt een pond Ongetrooperrood / byle pond
Salpeter / 8 lood Detmillioen / ende byle pond
Aluin / Roomsche Poul / stoot het te samen tot Pul-
ber / en disteleer 't in een glazen vat met zagt vuur
zo zullen er afdisteleeren twee waters / het een wit en
het ander groen. Is 't dat gy neemt een luttel van
het

Het eerste / legt het op een beschreefē blad papiers /
 bybende boorzē met een scherpen groutwen
 doek op de Letters / zy zullen terstond afgaan
 van het papier / en 't zal zo wit wezen als of
 er nooit Inkt op geweest en hadde. Een twee-
 den is 't dat gy 't boorzēde water warm maakt /
 en over den damp houd een geschreeben blad
 papier / 't zal terstond zyn als of 't over tien
 Jaeren te voren geschreeben was.

Om een poeder te maken, daar men de Inktplakken
 die op het Papier gevallen zyn, ofte ook de ge-
 schrevene Letteren mede uit het Papier doet.

Zo neemt welgeschreeben Ceruze, temperet met
 Mandel-melk en laatzē dan dzogen / dan zult
 gy ze weder byben / en laatzē dzogen als oben-
 ende dat tot zeven reizen / en bewaart dit alouf
 tot poeder gebzagt. En als gy 't gebruiken wilt /
 om de plekken en 't geschryft mede uit te doen /
 neemt een klein doekshen in schoon water nat ge-
 maakt / wringt het water uit / en spzēdet op de
 plaatsē daar gy 't gebruiken wilt / laat 't daar een
 weinig tyd op leggen / tot dat 't Papier en Inkt
 wel bogtigt daar af geworzen zyn: daar na neemt
 er dit doekshen wederom af / en op de plakken of
 Letters die gy uitdoen wilt / doet een weinig van 't
 boorzēde Ceruispoeder, ende laat het also enen ge-
 helen nacht lang leggen. Des anderen daags neemt
 een dzogen schonen doek en byst er mede op 't
 boorzēde Poeder / het Papier zal daar wit af bly-
 ven / om daar op te mogen schryben / als te voren
 ende beter ook. En is het ter eerste reize nog
 niet al uit / zo doet het nog eens / en gy zult
 er geen gebzēk aan vinden.

Temperatuur of Gomwater te maken, omverscheiden Verven mede te temperen.

Neeemt een lood Arabische Gom / en omtrent een ha be grote noot Gummi Tragant / doet die in een zuiver pothen of koppen / giet daar schoon Regenwater ober / tweevingeren breed hoog / laat het also toegebedt staan. vier dagen lang / dat het dooz wech word / daar na neemt een zuiver stoksken en roert 't wel onder walshander: zet het dan op een kleine gloed / laat het warm worden / maar niet zieden / gestadig omroerende / om de klonen te doen zehen ende versmelten / zget dan dooz een linnē doek / daar na giet er weder zo veel schoon water ober / tot dat het zo dth zp als Boomola / doet het dan in een glazen Flessche / wel segestopt / om u Temperatuur te bewaren dooz stof en builgheld: maar gy moet 't alle dagen met een stoksken wel omroeren / tot tot de dikte vergaan en versmolten is / want de Gummi Tragantie dzyst lange boben aler zp geheel versmolten en veroudert is: Indien gy nu behind datze weder dth en te kleberig is / zo giet er weer klaar water ober als vorē. Deze Temperature word dooz oudheid klaar / en de Tragant zinkt na de grond / zo datze hoe ouder hoe beter is. Giet er dan een weinig Roze water in om een goede reuk te behoude. Met dit Temperatuurwater behoud men de herben ligt en schoon / want de Arabische Gom alleen maakt de Kolenen donker en doebig. Tempereert dan hier mede uwe herben / ende als zy u verdzogen / zo bebogigtze weder met schoon water / zy zouden anderz dooz de Tragant al te luttig word n; Dog zo gy merkt dat u Inkt of Verbe met er tyd dun word / als dan giet er weder van deze Temperature ober / zo behoud gy al u gekoleerde Inkten altyd schoon.

Korte Vragen voor de kleine Kinderen, door JACOBUS BORSTIUS.

Qz. Wie heeft u geschapen?
Ant. God. Gen. 1.

hz. Hoe veel Goden zyn'er?
ant. Een God. Deut. 6: 4.

hz. Wie is die God?

ant. De Vader / Zoon / en Heilige Geest / een Godlyk wezen / en drie Personen. 1 Joh. 5: 7.

brage Hoe heeft God den mensch geschapen?

antw. Naar zyn beeld / goed / en oprecht. Gen. 1: 7.

br. Welk is Gods beeld?

antw. Gerechtigheid / en heilichheid. Eph. 4: 24.

brage Heeft de mensch dat beeld nog?

antw. Neen: hy heeft het verloren dooz de zonde. Ecl. 9: 36.

brage Wat is zonde?

ant. Ongerechtigheid. 1 Joh. 1.

br. Waar uit kent gy de zonde?

antw. Uit de wet Gods.

br. Wat is de wet Gods?

antw. Een regel van ons leven.

br. Wat eischt de wet Gods van ons?

antw. God lief te hebben boven al / en onze naasten / als onszelven. Matth. 22: 37.

br. Kunnen wy dat volkomenlyk doen?

antw. Neen. Job. 10: 9.

br. Waarom niet?

ant. Omdat wy verdozen zyn.

brage Van waar komt die verdozenheid?

antw. Van Adam. Rom. 5: 12.

br. Wat heeft Adam gedaan?

antw. Van den verdozen boom gegeten.

brage Hoe heet die boom?

antw. De boom der kennisse van goed en kwaad.

br. Waaron was dat zonde?
antw. Om dat het God verboden had / Gen. 2: 6.

brage Waar dief Adam toene?

ant. De Engel met een zwaard jaagde hem uit het Paradyse.

brage Welk is de straffe van de zonde?

antw. Dood / en hel. 1 Theff. 1.

br. Wie heeft de hel gemaakt?

antw. God de Heer.

brage Dooz wien?

antw. Dooz de kwaade kinderen / en alle godloze menschen.

brage Wat zyn kwaade kinderen?

antw. Die hynne ouders en meesters ongehoorzaam zyn / en Gods geboden verachten.

br. Wat straffe lydenze in de hel?

antw. Zy branden in het eeuwige vuur. Marc. 9: 48.

brage Wilt gy daar zyn?

antw. Neen / ik waer geeft in den hemel.

brage wie zal daar in komen?

antw. Alle goede kinderen / en gelovige menschen.

brage wat doenze daar?

antw. Zy zingen / heilig / heilig / heilig is de Heer.

br. wie zal ons daar brengen?

antw. Onze Zaligmaker.

br. wie is uw Zaligmaker?

antw. Jesus Christus.

br. Hoedantige persoon is hy?

antw. God en mensch.

br. Is hy God van eeuwicheid?

antw. Ja / hy is God van eeuwicheid / eer de wereld was.

brage wanneer is hy mensch geworden?

antw. In de volheid des tyds.

brage uit wat is hy geboren?

antw.

antw. Mit de Maagd Maria.
hr. Doo; wiens kracht is dat
geschied?

antw. Doo; de kracht des Hei-
ligen Geests.

hr. Waar mede maakt hy ons
zalig

antw. Met zyn lyden / en ster-
ben.

hr. Onder wat Aethter keeft
hy geleden?

antw. Onder Pontus Pilatus.
hr. Wat dood is hy gestorven?

antw. Den dood des kruiffes.
brage Doo; wie is hy gestor-
ven?

antw. Doo; zyn Volk.
brage Wie zyn zyn Volk?

antw. Alle gelovigen.
brage Wat is geloben?

antw. Met zyn hart op God
betrouwen. Heb. 11: 1.

brage Is het genoeg / dat men
zegt; ik geloof?

antw. Neen / men moet zich
ook bekeren. Matth. 7. 21.

brage. Wat is bekeren?

antw. Zyn leven te bekeren.
brage. Waar in bestaat die be-
tering?

antw. In het kwade te laten /
en het goede te doen. Jes. 1.

hr. Huit gy den Hemel daar
mede verdienen?

ant. Neen: Christus heeft dien
boor my verdiend. Luk. 17.

brage waar doo; word het ge-
loof versterkt?

antw. Doo; de Sacramenten.
brage wat is een Sacrament?

antw. Een teken / en zegel / van
Gods genade.

brage. Hoe veel Sacramenten
zyn er?

antw. Twee: de H. Doop / en
het H. Abondmaal

hr. ge wat beduidt de Doop?

antw. De afwaschinge de
zonden. Act. 22. 16.

brage. Wat het uiterlyke water
de zonden afwaschen?

ant. Neen: Christus' bloed
reint ons van alle zonden.

brage. Waarom moet men de
kinderkens dopen?

ant. Om darze in Gods ver-
bond zyn Act. 2. 28

brage wat beduidt het brood in
t' Abondmaal?

ant. Christus' lichaam.
hr. Waarom wordt dat brood
gebroken?

ant. Om dat Christus' lichaam
aan het kruis gebroken is.

brage. Wat beduidt de wyne?

ant. Zyn bloed.
brage. Wie heeft dat ingesteld?

ant. Christus / toen hy sterben
zoude. 1 Kor. 11. 33.

brage. Door wie?

ant. Doo; de gelovigen / die
zich zelven beproeben.

brage. waartoe yest hy dat in-
gesteld?

ant. Tot zynet gedachtenis.
brage. Wat moet men daar by
gedenken?

ant. Christus' lyden / en ster-
ben.

brage. Is Christus' lichaam
dan niet in t' brood?

ant. Neen / het is in den He-
mel / en zal daar byden tot
den Jongsten dag. Act. 3.

brage. Wat zal hy dan komen
doen?

ant. Ordelen de levenden /
en de doden. 1 Tim. 4. 1.

brage. Wie moet men van het
Abondmaal afhouden?

ant. De onbekeerde men-
schen / die van de waarheid
afswalen. 1 Kor. 5. 1.

brage. waar door moet men des-
zelve afhouden?

ant. Doo; de sleutelen des
hemelrjks.

brage. welke zyn die sleutelen?

ant.

antw. De verkondiging des woords / en de werkelijke tucht. Matth. 10: 9.
 vrage Wat zyn wy schuldig voor onze bezittinge?
 antw. Dankbaarheid aan God.
 vrage Waer toe bestaat onze dankbaarheid?
 antw. In de bekeeringe. Ps. 51.
 vrage Kan de mensch zich zelve bekeren?
 antw. Neen / God geeft de bekeeringe ten leuen.
 vrage waar door werkt hy die?
 antw. Door zyn woord / en Geest. Jes. 50: 20 / 21.
 vrage welke zyn de vruchten van de bekeeringe?
 antw. Goede werken. Ctt. 2.

vrage wat zyn goede werken?
 antw. Gaden / die God behagen.
 vrage Wat behaagt God?
 antw. Dat gedaan wordt uit waren gelove / tot Gods eer / en naar zyn' loet.
 vrage welk is het voornaamste goede werk?
 antw. Het Gebed.
 vr. wien moet men aanbidden?
 antw. God alleen. Matth. 23.
 vrage Waarom moet men de Heiligen niet aanbidden?
 antw. Om dat hun die ere niet toe hooft. Apoc. 19.
 vrage Hoe moeten wy bidden?
 antw. Onze Vader / die in de hemelen zyt / enz. Matt. 6: 9.

Korte Vragen genomen uit het Nieuwe Testament.

Vrage Waar wierd de Here Jezus geboren?
 antw. Te Bethlehem. Luc. 2: 4 / 5 / 6.
 vrage Waarom heet hy dan Jezus van Nazareth?
 antw. Om dat hy daar is opgedoed. Matth. 3: 23.
 vrage By wat tyd is hy geboren?
 ant. In de dagen van Herodus Matth. 2.
 vrage Hoe wist Herodus dat?
 antw. Te wyzen uit 't Oosten kwamen het hem zeggen. Mark. 2: 1 / 2.

vrage Waar uit wisten zy dat?
 antw. Zy hadden zyn sterre gezien. Matth. 2: 2.
 vrage Wat deed Herodus toen?
 antw. Hy liet alle kinderkenst te Bethlehem doden. Matt. 2: 16.
 vrage Dode hy de Here Christus ook?
 antw. Neen / die was gevlucht naar Egypten. Matth. 2: 14.
 vrage Hoe oud was hy / toen hy begon te prediken?
 antw. Dertig jaren. Luc. 5: 15.
 vrage Hoe veel Apostelen had hy?

antw.

94 TRAP DER JEUGD.

antw. **Evangel.** Matth. 19: 1.
 brage **Wat** mirakelen dede hy?
 antw. Hy maakte de ziele gezond / en de dode levendig.
Matth. 11: 5.
 brage **Waarom** voer de rpk man naar de hel?
 antw. Om dat hy Lazarus niet wilde geven de kruimkens / die van zyn tafel vielen. **Luk.** 16: 21/23.
 brage **Waar** voer Lazarus?
 antw. De Engelen droegen hem in Abrahams schoot. **Luk.** 6: 22.
 brage **Waar** is dat?
 antw. In den Hemel.
 brage **Wat** zegt Christus van de kinderkens?
 antw. Laat de kinderkens tot my komen / want het Koninkryk der Hemelen kooimt hun toe. **Matth.** 19: 13.
 brage **Wat** zegt Paulus van de gierigheid?
 antw. Gierigheid is afgoderij / en een wortel van alle kwaad. **Kol.** 3: 5/ 6. **1 Tim.** 6: 10.
 brage **Waar** mede moeten wy dan te brede zyn?
 antw. Met kost / en klederen. **1 Tim.** 6: 1.
 brage **Waarom** dat?
 antw. Om dat wy niets in de wereld gebragt hebben / en wy zullen daar ook niets uit-

dragen. **1 Tim.** 6: 8.
 br. **Wat** zegt hy van de dronksaarts?
 antw. Datze geen deel hebben in 't rpk Gods. **1 Cor.** 6: 10.
 brage **Wat** zegt Petrus van de hobaardij?
 antw. God wederstaat den hobaardigen / maar den nedrigen geeft hy zyn genade.
 brage **Waar** door word de duivel berdeben?
 antw. Door een vast gelofte. **1 Petr.** 5: 1/ 9.
 brage **Wat** zegt Johannes van de Wereld?
 antw. Kinderkens hebt de wereld niet lief. **1 Joh.** 2: 15.
 brage **Waar** moet men meest om arbeiden?
 antw. Om de spyz / die niet vergaat.
 brage **Wat** moet men allereerst zoeken?
 antw. Het Koninkryk Gods.
 br. **Wien** moet men meest blyzen?
 antw. Hem / die lyf en ziel kan bederben in de hel.
 brage **Waar** moet wy meest verblyd zyn?
 antw. Dat onze namen geschryben zyn in de Hemelen. **Luk.** 10: 10.

E I N D E.

M O R G E N G E B E D .

O God! o eeuwig licht/wiens Goddelijke waarde
De duisterheid des nachts berdyft aan deze
Warde:

o God! o eeuwig God! die eeuwig zyt en blyft /
o God! die dooz het licht de duisternis berdyft /
o God! o eeuwig God! dooz wien ik neder kniele /
Verdyft dag uit myn hart de duisternis der ziele /
Op dat ik niet onslaap in de ondoozziene dood /
En op om myne zond' / myn ziele niet berstoof /
Gelyk op dooz Uw zoon / het aardryk doelberlygen /
Gelyk op dooz Uw zoon de duisternis doet zwigten /
Laat ook zo in myn hart opgaan den klaren dag /
In welke dat ik U myn God aanschouwen mag /
Op dat ik bezen dag my in U dienst mag dzagen /
Veel beter als ik deed al myn boozleden dagen.
De zoon die heeft o Heer! gelopen al den nacht /
En zo op uw' gebod / zyn snelle reis volbragt.
De Engelen al 't zaam / met hemels soete tongen /
Die hebben al den nacht / U heilig lof gezongen /
Ik ben allenig traag / maar dzukt de traagheid
neer /

En heft myn lichaam op / om u te dienen Heer.
Gelykerwoys ik nu ben uit myn bedd' gerezen /
Zo zal ook na myn dood eens de berryzing wezen /
Gelyk ik uit myn rust den heden opgestaan /
't Richamelijke kleed heb aan myn lyp gedaan :
Dat ik zo op mag staan / o Heer! ten laaststen
dage /
Berryzen uit het graf / en 't kleed des Hemels
dage /

Daar ik U / eeuwig Licht / en eindelozen dag /
o God der Zaligheid! met u aanschouwen mag.

AVOND.

TRAP DER JEUGD.

A V O N D - G E B E D.

Den dag die is voorby / o Heer! de nacht komt aan /
 Vergeef my dog o Heer! dat ik u hebb' misdaan /
 Vergeeft my dog o Heer! dat ik in zo veel zonden /
 Op dezen dag eilaas / myn harte hebb' bebonden /
 Dat ik u dezen dag zo kwaalpk heb geëerd /
 Zo weinig goeds gedaan en zo veel kwaads begeerd ;
 Zo vele deugd verzuimd zo traag in goede werken /
 En zonder liebe God myn zonden aan te merken /
 Die my nu wipzen aan dat ik myn schuld keken /
 En hoe veel dat ik eer aan u verbonden ben /
 Ik die den gantschen dag ten einde heb gebzagt /
 Zo weinig goeds God op uws gebod gedagt /
 Ik weet daar zal een dag verschynen voor myn oogen /
 Een dag daar nimmermeer den haat zal volgen mogen /
 Een dag des eeuwigheids / die eeuwig klaar zal staan /
 Een dag daar nimmermeer de Zon zal ondergaan.
 Tot rust hebt gy o God de nacht voor ons geschapen /
 Om t'zwakke vleesch te voen in lust van rustig slapen /
 Maar als ik ga te bed en t' Lichaam slapen lust /
 Zo bid ik / goede God / geeft my inwendig rust :
 Laat doch inwendig zyn een stille rust bebonden /
 Dat is / vergiffenis / o Heer! van al myn zonden /
 Dat ik niet slapen ga met een besmet gemoed /
 Maar onbezwaart van t'geen de ziele hinder doet /
 O Heer! neemt van my weg zwaarmoedigheid der dromen /
 Die dikwyls in den nacht de zinnen overkomen /
 Op dat ik dezen nacht tot aan den laaften dag /
 In u / myn liebe God / gerustig rusten mag.
 Gelyk ik in myn bed ter rust leg al myn leden.
 Dat ik zo in het graf mag rusten Heer in vreden /
 Wanneer des levens tyd verlopen is met myn /
 En dat ik door de dood zal weggenomen zyn /
 De slaap maakt ons gelyk als dood en zonder leven /
 Het bed geïcht het graf waar in my ons begeben /
 O Heer! wanneer den dag des levens loopt voorby /
 En alle Lichaams-kracht versterben zal met my /
 En dat de duisternis des doods my zal bevangen /
 Het sterfelpke vleesch met doodsche scrichen prangen /
 Dat gy dan zyt myn licht in al de duisternis /
 Wanneer myn ziel ontbloor van t'aardsche lichaam is /
 Wilt in de zwakheid my van Heere sterkte geben /
 En gy / o goede God! weest in den dood myn leven /
 Op dat na dezen nacht my eens dien klaren dag /
 Een dag des eeuwigheid / o Heer! verschynen mag /
 Dien dag / die my met u ten Hemel wil versamen /
 Synen met het licht van Godes klaarheid / Amen.

